

**Програма факультативного курсу
із зарубіжної літератури**

Міфологія

Автор-укладач:

Мовчан Тетяна Юріївна, учитель зарубіжної літератури
Новоселицької ЗОШ І-ІІІ ступенів Катеринопільської районної ради
Черкаської області

Клас	Семестр	Кількість годин на тиждень	Кількість годин на рік	Види занять і кількість годин	Форма контролю
6	I-II	1	35	лекційні – 16 практичні – 16 екскурсії – 3	Контрольна робота – 3 Презентація творчої роботи – 2

Пояснювальна записка

Програма факультативного курсу «Міфологія» розрахована для учнів 6 класу з поглибленим вивченням гуманітарних наук та класів допрофільної гуманітарної підготовки.

Головна мета програми — залучити обдарованих учнів до вивчення світової міфології, в якій віддзеркалюються не тільки життя, побут, звичаї, а й світогляд, духовні та моральні цінності кожної нації.

Викладання факультативного курсу полягає в ознайомленні учнів з міфологією народів світу, залученні учнів до найвищих досягнень літератури і культури, формуванні естетичного смаку, високої читацької і загальної культури.

Програма націлена на формування у школярів потреби в широкому узагальненні та цілісному сприйнятті життя побуту, звичаїв, світогляду, духовних та моральних цінностей давніх греків і римлян, індусів, слов'ян та єгиптян.

Зміст програми надає можливість учням, глибоко вивчаючи міфи, зрозуміти, що ці стародавні пам'ятки, дійшовши до нас із глибини тисячоліть, посідають особливе місце в історії світової цивілізації. Вони виховують пошану до високих гуманістичних ідеалів, героїзму, краси слова.

Головним об'єктом вивчення на факультативних заняттях є тексти міфів, учителю особливу увагу слід звернути на роботу безпосередньо з художнім текстом: уміння учнів аналізувати та інтерпретувати. Саме такий підхід до вивчення міфології допоможе школярам сприйняти літературу як

мистецтво слова, сформує не пасивного споживача певного обсягу інформації, а особистість, здатну самостійно її здобувати, поновлювати, коригувати та інтерпретувати протягом усього свого життя.

Оглядові теми знайомлять з особливостями міфології як частини світової культури. Підбір творів, зміст анотацій дозволяє вчителю акцентувати увагу на духовно-моральних і естетичних цінностях творів.

Факультативний курс, предметом вивчення якого є міфологія світу, покликаний розширити філологічні знання учнів. Запропоновану програму та матеріали до неї можна використати для проведення школи «Олімпійського резерву» учнів 6 класу.

Навчальний матеріал програм розподілено за такими рубриками:

- *«Кількість годин (відведених на вивчення розділу \ теми)»;
- *«Зміст навчального матеріалу (конкретне змістове наповнення розділу \ теми)»;
- * «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів».

Програма факультативного курсу «Міфологія»

п/п	К-ть год.	Зміст	Вимоги до рівня підготовки учнів
1	1	Вступ. Міфологія — наука про міфи. Міф — основа античної літератури та європейських літератур.	Учень: дає визначення поняття міф; пояснює причини виникнення міфів; запозичення елементів міфології одного народу іншим народом; чим відрізняється міф від казки
2	4	Основні цикли давньогрецьких міфів: про богів ; про героїв; троянський (про події пов'язані з містом Троєю; фіванський (про трагічну долю фіванського царя Едіпа та його доньки Антігони; про аргонавтів (про мандрівку корабля «Арго» до Колхіди за золотим руном: події пов'язані з коханням Ясона і Медеї)	Учень: називає: основні цикли давньогрецьких міфів; про богів ; про героїв; троянський; фіванський ; про аргонавтів; як діляться міфи за тематикою; космологічні (про походження).
3	2	Фіванські міфи. «Дві загадки Едіпа», «Едіп у вигнанні», «Антігона»	Учень: стисло переказує міфи; висловлює особисте ставлення до героїв.
4	2	Міфи про подвиги героїв. Велич подвигу Прометея , образ Титана у творах письменників, художників, композиторів. Поняття «прометеїзм»	Учень: стисло переказує міф про Прометея; пояснює в чому полягає велич подвигу Прометея; висловлює особисте ставлення до Прометея
5	4	Подвиги Геракла. Поетизація в образі Геракла могутності й мужності , що покликані на боротьбу зі злом та встановлення справедливості	Учень: знайомиться з подвигами відомого грецького героя; висловлює особисте ставлення до

			Геракла, аргументуючи свою точку зору прикладами із міфу; порівнює відомості про давньогрецьку міфологію, отримані на уроках всесвітньої історії та зарубіжної літератури
6	2	«Арго» і аргонавти. Мрії людства про освоєння далеких земель і морів.	Учень: знайомиться з міфами про аргонавтів; висловлює особисте ставлення до героїв
7	2	Орфей і його чаруючий спів. «Орфей і Еврідіка»	Учень: знайомиться з міфами про Орфея; висловлює особисте ставлення до героїв
8	2	Герої острова Крит. Мрія давніх греків про освоєння простору «Дедал та Ікар», «Цар Мінос»	Учень: знайомиться з незгасимим прагненням людини до пізнання нового, невідомого.
9	2	Міфи про неймовірні перетворення. «Деметра і Персефона», «Нарцис», «Пігмаліон», «Гіацинт», «Адоніс»	Учень: знайомиться з текстами міфів; висловлює своє судження про неймовірні перетворення героїв;
10	2	Троянський цикл міфів. Співчуття до людського горя, гуманістичний пафос, поетизація героїзму та подвигу — основні ознаки «троянського циклу»	Учень: знайомиться зі змістом міфів «троянського циклу»; висловлює судження про героїзм та подвиг героїв аргументуючи свою точку зору прикладами із міфу
11	2	Міфи Давньої Індії, «Веди», «Махабхарата», «Пурани», ідеали буддійського самозречення й ідеали брахманізму	Учень: знайомиться зі змістом міфів Давньої Індії; висловлює особисте ставлення до героїв індійської міфології.
12	2	Давньослов'янські міфи. Язичницькі вірування та їхні верховні божества	Учень: знайомиться давньослов'янськими міфами; наводить приклади наявності в міфах різноманітних фантастичних елементів, вигадок.
13	2	Язичницька демонологія у християн — слов'ян: білорусів, поляків, росіян, українців, чехів. Поєднання дохристиянських ритуалів з християнськими. «Народний міф про сонце»	Учень: Знайомиться з язичницькою демонологією; Тракує власне сприйняття «міфу про Сонце»
14	2	Міфи Давнього Єгипту, їхні історичні та фантастичні елементи, літературні відлуння.	Учень: знайомиться з міфами Давнього Єгипту; розрізняє історичні та фантастичні елементи.
15	2	Міфи — паростки «вічних» тем, новітніх жанрів, «золотий» фонд літератури усіх часів і народів	Учень: висловлює власну думку про значення міфів.

16	2	Підсумкове заняття. Узагальнення та систематизація вив- ченого матеріалу протягом року.	Учень: готує творчу роботу, презентацію.
----	---	---	---

Бібліографія

1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів “Зарубіжна література” 5-12 класи / Укладачі: Д.С. Наливайко – член- кореспондент НАН України, доктор філологічних наук (науковий редактор); Ю.І. Ковбасенко, кандидат філологічних наук (керівник авторського колективу); К.Н. Баліна, Г.В.Бітківська – вчителі - методисти.
- 2.Энциклопедия для детей. Том 15. Всемирная литература. Ч.1 От зарождения словесности до Гёте и Шиллера/Глав. ред. М.Д.Аксёнова. – М.: Аванта+,2001. – 672с.:ил.
- 3.Каталог-путівник учителя зарубіжної літератури.1998-2004р.р./Уклад. І.Хроменко. – Тернопіль: Мандрівець, 2005. – 312 с.
- 4.Каталог-путівник учителя зарубіжної літератури.2005-2006р.р./Уклад. І.Хроменко. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 136 с.
5. Грейвс Р. Мифы Древней Греции. — М., 1992.
6. ГусмановИ. Греческая мифология. Боги. — М., 1998.
7. Кун Н. Легенды и мифы Древней Греции . — Алма-Ата, 1988.
8. Литературный энциклопедический словарь. — М.: Сов. Энцикл., 1987.
9. Менар Р. Мифы в искусстве старом и новом. —М., 1992.
10. Мифы народов мира. Т. 1-2. М., 1980,1981.
11. Троянская война и её герои. —Л., 1964.
12. Шталь И.В. Мифы классической древности. —М., 1977.

Мета: дати визначення поняття міф, значення міфу для культурного розвитку людства, пояснити, у чому відмінності міфу від казки; розвивати навички читання з елементами коментування, аналізу художнього твору, розвивати образне мислення учнів, уміння висловлювати свою думку й обґрунтовувати її; виховувати всебічно розвинену людину, особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: міфологічні словники, роздавальний матеріал (текст міфу для аналізу), ілюстрації Сонцеслава Крижанівського «Образи» (пантеон слов'янських богів), підручник Є.Волощук «Зарубіжна література. 6 клас».

Епіграф:

Взагалі у світі тільки й існують міфи.

ОЛосев

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети, завдань уроку

III. Актуалізація опорних знань

—Із якими міфами народів світу ви ознайомилися в молодших класах? (Давньоєгипетські міфи про створення світу, слов'янський міф «Як з'явилися на світі ластівки», біблійний міф «Каїн та Авель», давньогрецький міф «Дедал та Ікар».)

—Чому міфи ми відносимо до жанрів усної народної творчості? Які початкові уявлення про літературознавчий термін «міф» мають учні, з'ясуємо за допомогою інтерактивного методу «Мікрофон».

Метод «Мікрофон» дасть можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Як організувати роботу

1) Поставте запитання класу, що означає слово «міф»?

- 2) Запропонуйте класу предмет (ручку, олівець тощо), який буде виконувати роль уявного мікрофона. Учні передаватимуть його один одному, по черзі беручи слово.
- 3) Надавайте слово тільки тому, хто отримує уявний мікрофон.
- 4) Запропонуйте учням говорити лаконічно й швидко.
— Не коментуйте й не оцінюйте відповіді, запропонуйте одному учневі на дошці фіксувати всі відповіді.

IV. Мотивація навчальної діяльності учнів

Бесіда за результатами запропонованих учнями варіантів відповіді на поставлене запитання.

Учитель. Давньогрецьке слово *mythos* було багатозначним. Підкресліть ті з відповідей, які збігаються з перекладом слова з давньогрецької. За своїм змістом воно приблизно відповідало нашим словам — мова, промова, слово, розмова, рада, вказівка, вислів, чутка, звістка, задум, повідомлення, розповідь, оповідання, переказ, казка, байка, сюжет, бесіда.

Отже, частка істини є майже в кожному вашому твердженні. Але наша мета сьогодні — дізнатися, що таке міф у літературознавчому аспекті.

V. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

Роботу над новим матеріалом організуємо за методикою кооперативного навчання «Два → чотири → вісім → усі разом», що є похідною від парної роботи, ефективна для розвитку навичок спілкування в групі, роботи в колективі, умінь переконувати та вести дискусію.

Як організувати роботу

I етап

Об'єднайте учнів у пари. Кожна пара отримує тексти з міфології давніх слов'ян про створення світу і завдання для аналізу й обговорення. Визначте час на висловлення кожного в парі та спільне обговорення. Попередьте, що пари обов'язково мають досягти згоди щодо відповіді або рішення.

Завдання для пар.

1. Прочитати міфи «Сокіл-Род», «Прадуб», «Білобог і Чорнобог» .

Спочатку були темрява, морок і нескінченна ніч. І не було ні землі, ні неба, ні сонця. Потім із вічності прилетіло Око, і воно пронизало темряву, щоб створити Новий Світ. Око пустило Сльозу-Росинку — з неї виникли Першоптиця і Першобог. Птиця Сокіл мала золоте пір'я й освітила собою темряву ночі.

Потім Сокіл пустив Сльозу-Росинку на Око і з'явився острів. Коли Сокіл пролив срібну сльозу на острів, то виникло озеро Живої Води, а пустив зелену сльозу — від неї утворилися чудові квіти і густі трави.

Після цього Сокіл зніс золотий жолудь і з нього виникло Першодерево — Дуб-Стародуб. На ньому росли плоди безсмертя — молодильні яблука. Згодом Сокіл-Рід зніс два яйця — біле і чорне — і опустив їх в озеро Живої Води. З часом вони перетворилися на Чорного і Білого Лебедів. Обидва Лебеді з'їли молодильні яблука і стали безсмертними богами: Білобогом і Чорнобогом. Білобог був богом Добра, а Чорнобог — богом Зла, а вдвох вони породили Життя. Якимось Білобог пустив дві світлі сльози

— з однієї з'явився красень-велетень Перун. Коли він мив небо, то лив дощ. З другої сльози Білобога утворилася дружина Перуна, Жінка-красуня Коляда.

Чорнобог став володарем темряви. Він теж пустив дві сльози — з них з'явилися Дракон з трьома головами і жінка Мара з гнилими очима та зміями на голові.

Білобог за наказом Сокола-Рода опустився на дно озера Живої Води, узяв там піску. Із того піску утворилася земля. Перун також набрав на дні озера піску, і з нього утворилися гори.

Минув час, і Сокіл-Рід зніс іще один золотий жолудь і золоте зернятко. Із жолудя виріс юнак-дуб, а із зернятка — дівчина-колос. Це були Дажбог і Жива, від них пішов людський рід. Однак без Сонця нічого не жило на землі. І тоді Сокіл наказав Коляді народити Божища — Молоде Сонце. Так і сталося. Від ніжного погляду Коляди на сина утворилося синє небо. Тепле сонячне проміння пестило землю, і вона породила зерно, луки і ліси.

За літо молодий Божич-Сонце дорослішав, восени — с тарів і помирав, а Коляда знову народжувала Божича — нове Сонце. Так відбувалося щороку.

2. Відповісти на питання, ставлячи позначки «+» чи «—» в таблиці «Основні ознаки міфу».

- 1) Знайти в оповіді уривки, які передають уявлення стародавніх людей про світ, будову Всесвіту.
- 2) Які епізоди відбивають прагнення людей усвідомити зміст і причини явищ, які вони спостерігають?
- 3) Які уривки фіксують здогадки про закономірності життя, життєвий досвід людей?
- 4) Хто є героями оповіді?
- 5) Чи сприймається текст як «таємне» знання, передане з покоління в покоління?

3. Зробити висновок, чи дійсно є запропонований текст міфом.

Основні ознаки міфу	Результати аналізу
Міф передає уявлення стародавніх людей про світ, будову Всесвіту	+
Міф відбиває прагнення людей усвідомити зміст і причини явищ, які вони спостерігають	+
Міф фіксує здогадки про закономірності життя, життєвий досвід людей	+
Персонажі міфу — боги, фантастичні та напівфантастичні істоти, герої	+
Міф сприймається як «таємне» знання, передане з покоління в	+

ПОКОЛІННЯ	
-----------	--

Міф — сказання про уявлення давніх людей про світ, будову Всесвіту і засіб усвідомлення змісту й причин явищ, які вони спостерігають, спосіб передачі життєвого досвіду.

Міфологія — сукупність міфів будь-якого народу, а також наука, яка вивчає міфи.

Словникова робота. Міфічний, міфолог, міфотворчість

II етап

Пригадати прочитані казки. Чи є схожість між міфом та казкою на рівні образів? Яка саме? (Відразу згадуються фантастичні образи, які є в багатьох казках: жива вода, острів серед безкраїх вод, Дуб-Стародуб («У лукомор'я дуб зелений...»), молодильні яблука, птах Сокіл із золотим пір'ям). Отже, зв'язок міфу і казки як жанрів усної народної творчості існує. Розглянемо це питання з літературознавчої точки зору.

Об'єднайте пари в четвірки й запропонуйте обговорити поставлену проблему. Як і в парах, прийняття спільного рішення обов'язкове.

Завдання для четвірок

Заповнити таблицю, використовуючи свої знання прочитаних казок, міфів та тексту міфу про походження світу у слов'ян.

Категорії для порівняння	Казка	Міф
Основна ідея	Боротьба добра зі злом	Уявлення про будову і розвиток світу
Час	«Давним-давно»	Із першого дня творіння
Місце	Конкретне місце (в одному селі, у тридесятому царстві)	Світ у цілому
Композиція	За казковою формулою	Вільна
Герої	Звичайні люди і фантастичні істоти	Боги, фантастичні істоти, герої

Робимо фронтальні висновки II етапу, доповнюючи роздуми відомостями з таблиці «Відмінності між міфом і казкою»

III етап

Учитель. Як ми визначили, основна тема запропонованого міфу — створення світу. І такі міфи ми знайдемо майже в усіх народів світу. Міфи про створення світу називаються космогонічними (запис визначення в літературознавчий словник). У міфології космогонія часто пов'язується з

теогонією, з міфами про народження чи походження богів та інших надприродних істот. А які ще боги існували в слов'янській міфології?

Об'єднайте четвірки у вісімки й запропонуйте обговорити поставлену проблему. Спільне рішення обов'язкове.

Завдання для вісімок

Користуючись міфологічними словниками (див. додаток) та текстом наведеного міфу, скласти перелік основних слов'янських богів, зіставивши опис з ілюстраціями Сонцеслава Крижанівського «Образи», які вчитель розмістив на дошці.

Додаток

Матеріал для вчителя

Боги, так звані «Слов'янський пантеон», поділялися на три рівні.

Вищий рівень:

Сварог — бог вогню;

Перун — бог грози, військової дружини;

Велес (Волос; живе на землі) — бог багатства, достатку, торгівлі;

Дажбог — бог сонця;

Ярило (живе на землі) — бог родючості, любові, пристрасті, весняного сонця; **Хоре** — бог місяця;

Стрибог — бог війни, смерті; бог грому, дощу, річок;

Мокоша — дружина Перуна.

Середній рівень:

Род — бог долі, зачинатель усього живого, бог природи;

Чур — предок, покровитель роду;

Рожаниця — богиня долі;

Берегиня — богиня краси й домашнього затишку, «хатня» богиня (Оберега, Велика Богиня);

Доля — **Лихо (Недоля)** — дві сестри, діви людської долі, які пряли нитки життя людини;

Правда — **Кривда**;

Смерть — нечиста, зла сила, близька з ніччю й зимою.

Нижчий рівень:

Домовики — дідусі, добрі до добрих хазяїв і недобрі до безгосподарних;

Водяник — володар підводного царства, водних штормів;

Упирі, або вурдалаки, — злі небіжчики;

Злидні — домові карлики, що доводять сім'ю до бідності;

Кікімори — домові духи, які галасують, лякають людей, завдають їм клопоту;

Мара — позбавляє людей розуму;

Чорт — уся нечиста сила в одній особі.

Робимо висновки III етапу.

Ви склали перелік усіх богів в обраній міфології, а таке зібрання всіх богів називають пантеоном, що в перекладі з давньогрецької означає «храм, присвячений усім богам». Запис визначення терміна пантеон .

IV етап

Переходимо до колективної роботи над темою. Наявність у кожного народу розгалуженого пантеону богів свідчить про язичництво давніх людей.

Язичництво і міфологія тісно пов'язані такими поняттями, як магія, тотемізм.

Початкові знання про ці поняття ми отримуємо за допомогою аудіювання.

Текст для аудіювання (від слів «за стародавніх часів розповідь про міфічні події...»)

Вправи на усвідомлення прослуханого

А. Вірили, що бог вогню Агні допомагає спілкуватися з іншими богами:

- 1) давні слов'яни;
- 2) давні індійці;
- 3) давні китайці.

Б. Для племен майя рослиною, якій поклонялися, була:

- 1) кукурудза (маїс);
- 2) троянда;
- 3) ячмінь.

В. У вікінгів в рай Вальгалла можуть потрапити:

- 1) жерці;
- 2) жінки;
- 3) воїни.

Перевірка правильності виконаного завдання.

(*) Текст для аудіювання

Слово «магія» іранського походження і за змістом відповідає нашим словам «чаклунство», «чарівництво». Через незнання справжніх законів природи й невміння користуватися ними первісні люди намагалися досягти бажаної мети шляхом використання уявленої «магічної сили». Суть магії полягає в наївній вірі первісних людей у можливість за допомогою певних дій, обрядів, церемоній, словесних заклинань, замовлянь, примов впливати на навколишню дійсність. Залежно від призначення магічних процедур розрізняють такі види магії:

- 1) чорна магія; її мета — завдати шкоди комусь;
- 2) біла магія; її мета — допомогти комусь;
- 3) любовна магія; її мета — привернути або відвернути кохання;
- 4) лікувальна магія — «шаманське» лікування хвороб;
- 5) господарська магія — забезпечення врожаю або успіхів у полюванні;
- 6) словесна магія.

Крім магії, у міфах простежується віра в «ману» (манізм). Слово «мана» прийшло від первісних племен Океанії, це назва «надприродної сили», носіями якої можуть бути окремі люди, тварини, рослини, різні речі в природі. Ця сила могла бути, на думку первісних людей, причиною успіхів у досягненні мети. Її нібито можна було передати чи позичити.

Слово «тотемізм» утворено від уживаного в Північній Америці «ототеман», що означає «його рідня». Тотем — це міфічний предок і покровитель роду. Тотемізм відбивав у фантастичних формах умови життя людей, що жили з

полювання на диких тварин і збирання рослин. Божества часто виступають в образах тварин. Так, у Давньому Єгипті бог Хнум був бараном, богиня Хатхор — коровою, богиня Баст — кішкою, бог Анубіс — шакалом, бог Тот — павіаном або птахом ібісом, бог Гор — соколом, бог Хонсу — яструбом, бог Геб — гусаком, богиня Мут — грифом, бог Себек — крокодилем.

Сьогодні ці поняття відродилися, їх часто можна зустріти в сучасній фантастиці, зокрема у фентезі, а також у комп'ютерних іграх.

Вправи на усвідомлення прослуханого

А. Що в перекладі означає магія?

- 1)чаклунство;
- 2)пригоди;
- 3)ворожба.

Б. Метою якої магії є допомога комусь?

- 1)любовної;
- 2)чорної;
- 3)білої.

В. Тотем — це...

- 1)міфічний захисник роду;
- 2)зброя на полюванні;
- 3)бог в образі тварини.

Перевірка правильності виконаного завдання.

VI. Підсумки уроку. Оцінювання діяльності мікрогруп та окремих учнів

Звертання до епіграфа. Це слова видатного вченого, дослідника міфів різних народів світу О. Лосєва. Як ви розумієте його слова «Вообще, на свете только и существуют мифы»?

VII. Коментар різнорівневого домашнього завдання

1. Опрацювати матеріали підручника (с. 8—10, 15-18).
2. Завдання 1—3 (с. 11).
3. Завдання 9 (с. 19) «На прикладі однієї з прочитаних міфічних оповідей покажіть відмінності між міфом і казкою».

VIII. Коментар різнорівневого домашнього завдання

1. Опрацювати матеріали підручника.
2. Намалюйте макет сторінки сайту Інтернету і розмістіть на ній засвоєний на уроці літературознавчий матеріал про міф.
3. Підготуватися до уроку позакласного читання за книгою М.Куна «Легенди та міфи Стародавньої Греції».

МІФИ ПРО СТВОРЕННЯ СВІТУ

Мета: познайомити з міфами про створення світу різних народів, пояснити причини появи схожих елементів у міфах різних народів; розвивати навички читання з елементами коментування, аналізу художнього твору; розвивати образне мислення учнів, уміння висловлювати свою думку й обґрунтовувати її, розвивати вміння аналізувати міф як літературний твір; виховувати всебічно розвинену людину, особистість, прищеплювати інтерес до культури інших народів світу.

Обладнати: міфологічні словники, роздавальний матеріал (тексти міфів для аналізу, картки для визначення домашніх та експертних груп, карта світу, кольорові позначки для карти, підручник).

Епіграф:

З безкрайньої пітьми з'явилося світло.
Чому воно виникло? Цюй Юань
«Питання до неба»

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети, завдань уроку

III. Актуалізація опорних знань

Гра «Пароль»

Таку форму роботи використовують з метою швидкого залучення учнів до роботи, коли можна об'єднати організаційний момент уроку з актуалізацією опорних знань і грою. Привітавшись, учитель не пропонує учням сісти, а просить кожного назвати, не повторюючись (ланцюжком — один за одним), суттєве з матеріалу попередніх уроків для теми, яка вивчається, слово або словосполучення — своєрідний пароль. Як опорний матеріал можна використовувати підготовлені вдома ескізи сторінок для міфологічного сайту.

IV. Мотивація навчальної діяльності

Робота над епіграфом уроку

«Хто міг донести до нас розповіді про споконвічні часи? На підставі чого можна судити про ту пору, коли земля ще не відокремилася від неба? Хто міг проникнути поглядом у глиб тодішнього хаосу і розрізнити, що оберталось в тому круговороті? З безкрайньої пітьми з'явилося світло. Чому воно виникло?»

Дві тисячі триста років тому китайський філософ Цюй Юань в одному зі своїх знаменитих віршів хотів знайти відповідь на головні питання, які хвилюють людство й сьогодні: як виникли небо і земля, як утворився всесвіт і хто відокремив небо від землі. У його «Питаннях до неба» відбилися міфи і легенди старожитності, уламки яких утримують уявлення стародавньої людини. Сучасна людина не може з упевненістю відповісти на це одвічне питання. А ось людина стародавня не тільки ставить питання, але й відповідає на них у найдавніших міфах свого народу. Спробуємо й ми знайти відповідь на це питання.

V. Сприйняття й засвоєння учнями нового навчального матеріалу

Пропонуємо скористатися інтерактивним методом «Ажурна вилка».

Метод використовують для створення на уроці ситуації, яка дозволяє учням засвоїти велику кількість інформації за короткий проміжок часу. Ефективна й може замінити лекції в тому разі, коли до учнів необхідно донести досить об'ємну початкову інформацію. Заохочує учнів допомагати один одному вчитися, навчаючи.

Як організувати роботу

Організаційний етап

Щоб підготувати учнів до уроку з великим обсягом інформації, підбираємо індивідуальний інформаційний пакет для кожного з учнів, що включає текст одного з міфів про створення світу, який учитель запланував для аналізу, частину загальної таблиці аналізу міфів, таблички з кольоровими та цифровими

позначками, щоб учні змогли визначити, до якої групи входять. Кожен учень входить у дві групи — «домашню» й «експертну». Спочатку об'єднайте учнів у «домашні» групи (1, 2, 3 і т. ін.), а потім створіть «експертні» групи, використовуючи колір позначки на табличках, які вчитель попередньо роздає учням. У кожній домашній групі всі її учасники повинні мати позначки різних кольорів, а в кожній експертній — однакові.

Сформууйте «домашні» групи по 3—5 чоловік, залежно від кількості учнів. Кожен учень має бути проінформований, хто входить до його «домашньої» групи, тому що її члени будуть збиратися пізніше.

I етап

Надайте домашнім групам порцію інформації для засвоєння, кожній групі — свою. Завдання домашніх груп — опрацювати надану інформацію та опанувати на рівні, достатньому для обміну нею з іншими.

Інформація для I етапу

Група 1. З міфології Месопотамії

Група 2. З міфології Стародавньої Індії

Група 3. З міфології Стародавньої Греції

Група 4. Зі скандинавської міфології (матеріал, підготовлений вчителем).

Група 5. З міфології Стародавнього Китаю (матеріал, підготовлений вчителем)

Інформація для I етапу (Додаток 1)

Група 1. З міфології Стародавнього Китаю.

Група 2. З міфології Давнього Єгипту.

Група 3. З міфології Давньої Греції.

Група 4. Зі скандинавської міфології.

Група 5. З індійської міфології.

Завдання для роботи в домашніх групах

- Прочитати запропонований міф.
- Скласти словничок нових імен і назв.
- Визначити наявність головних ознак міфу.
- Визначити чи є цей міф космогонічним.
- Підготуватися до переказу, склавши план.

II етап

Після завершення роботи домашніх груп запропонуйте учням розійтися по своїх «кольорових» групах, де вони стануть експертами з окремої теми (своїєї частини інформації). У кожній групі має бути представник із кожної «домашньої» групи.

Кожна експертна група повинна вислухати всіх представників домашніх груп і проаналізувати матеріал у цілому, провести його експертну оцінку за питанням, яке отримує кожна з груп. Результатом обговорення буде заповнення тієї частини узагальненої таблиці, яка відповідає питанню групи. Питання для обговорення

Група 1. Що передувало створенню світу в кожному з міфів, які ви досліджуєте?

Група 2. З чого починається процес творіння, хто творець?

Група 3. Які реалії були створені в першу чергу?

Група 4. У якій послідовності створювався світ після створення космічного простору?

Група 5. Як створили людину? Якою за чергою у створенні світу?

III етап

Після завершення роботи запропонуйте учням повернутися «додому». Кожен учень має поділитися інформацією, отриманою в експертній групі, з членами своєї «домашньої» групи. А також в останній рядок таблиці вносять дані, отримані колективно, з усіх питань за текстом міфу, який було прочитано й опрацьовано на попередньому уроці. Результат — заповнена узагальнена таблиця аналізу космогонічних міфів народів світу.

Таблиця матиме приблизно такий вигляд (Додаток 2).

VI. Узагальнення нового матеріалу

У роботі з виявлення спільних рис міфів народів світу про створення світу використовуємо метод «Коло ідей».

Метою «Коло ідей» є створення списку ідей та залучення всіх учнів до обговорення поставлених питань. Технологію застосовують, коли всі групи мають виконувати одне й те саме завдання, що складається з декількох питань (позицій), які групи подають по черзі.

Як організувати роботу

1) Кожна з груп отримує питання для обговорення за складеною таблицею та кольорові позначки для карти світу, яка розміщена на дошці.

Питання для обговорення в групах

- ✓ Користуючись таблицею, знайдіть, у яких міфах народів світу є спільні епізоди щодо уявлень, що передувало створенню світу. Позначити на карті розташування цих міфів за географічною ознакою, використовуючи чорні позначки.
- ✓ У міфах яких народів яйце набуває ролі символу, з частин якого створюється Всесвіт і людина? Наведіть приклади. Позначити на карті жовтими позначками.
- ✓ Міфи яких народів світу мають уявлення, що творцем світу є Бог, Першопредок? Позначити місця виникнення цих міфів червоними позначками.
- ✓ У яких міфах зафіксовано думку про те, що першими були створені земля і небо? Позначити синіми позначками.
- ✓ Чи є в міфах спільне щодо того, що було створене після неба і землі? Позначити зеленими позначками.
- ✓ Знайдіть спільні мотиви щодо виникнення людей у прочитаних міфах. Позначити місця їхнього розташування помаранчевими позначками.

Коли малі групи виконали своє завдання й готові подати інформацію, попросіть кожна з них по черзі розкрити лише одне питання, що обговорювалося. Якщо відповідь групи неповна або виникають суперечливі думки, учитель заслуховує думки з цього питання представників інших груп. І так по колу всі групи по черзі обговорюють інші питання, поки не вичерпаються ідеї. Це дозволить кожній групі розповісти про результати своєї роботи, уникаючи ситуації, коли перша група, що виступає, подає всю інформацію.

2) Для створення карти попросіть кожна групу надати представника, який відзначить на карті географічне місце міфів, які мають спільні мотиви.

Після завершення кола ідей на карті буде готова наочна схема, яка розкриває появу схожих елементів у міфах різних народів.

Як бачимо, на карті відмічено спільні мотиви, але тільки епізодами не обмежується спільне в міфах про створення світу. Це спільне коріння набагато глибше і стосується також загальних питань, які розкривають подані міфи. Спробуємо дослідити це питання.

Евристична бесіда

1. На які два основних питання дають відповіді всі міфи про створення світу? (Як створено і яка будова світу.)
2. Як відповідають міфи різних народів на питання: з чого виникає світ, хто його створює? (Умовно епізоди, які було проаналізовано, можна поділити на такі категорії: від сутички стихій (скандинавська міфологія), сам по собі від внутрішнього поштовху (грецька міфологія), з яйця (китайська, індійська міфології), бог-творець (єгипетська міфологія). Це основні міфологічні теорії початку створення світу.)
3. Який загальний порядок створення світу в міфах різних народів світу?
4. Знайдіть для кожної вертикалі питань узагальнену відповідь, враховуючи більшість означень.

Запишіть ці визначення ланцюжком у послідовності сюжету міфів.

«Хаос» → «Перший крою» → «Космос» → «Природа» → «Людина»

Це і є загальна схема всіх космогонічних міфів народів світу.

5. А що означають слова хаос та космос, які ми використали з давньогрецького міфу?

Словникова робота

Хаос — у перекладі з грецької «з'являння», «пустий простір», «протяг», «безладдя».

Космос — у перекладі з грецької «порядок», «будова», «устрій», «світовий порядок», «світотворення», «потрібна міра», «окраса», «краса».

6. Чи можна вважати ці поняття протиставленням?
7. Виходячи з такого протиставлення, якою є картина створення світу в міфах різних народів? (Хаос народжує Космос, який убирає в себе всі світлі, позитивні якості, які містилися в Хаосі. Космос стає символом порядку, а Хаос стає символом самого себе.)
8. А що ж таке, за міфами, життя? (Вічна боротьба Хаосу і Космосу.)

Останній постулат дасть змогу підкреслити, що міфи є спробою давньої людини відобразити своє розуміння походження й існування світу. І, що цікаво, їхні роздуми співзвучні роздумам і пошукам сучасної людини.

9. Дехто може звикнути до думки, що міфи відображають уявлення про світ давніх людей, які через недостатній розвиток наукових уявлень не знали правильної відповіді на це питання. Які ж погляди на створення світу існують сьогодні? Але чи дає сучасна людина, озброєна новітніми технологіями й передовими знаннями, однозначну відповідь на питання: як створено світ?

VII. Закріплення вивченого матеріалу

Звернімося до карти. Усі прочитані та проаналізовані міфи знаходяться в різних частинах світу. Але мають велику схожість не тільки в окремих мотивах, а й,

як підкреслює схема-ланцюжок, у загальних питаннях виникнення світу. Чому так сталося?

Причини появи схожих елементів у міфах різних народів з'ясуємо за допомогою відомого інтерактивного методу «Мозковий штурм».

Як організувати роботу

1) Під час «висування ідей» не пропускайте жодної. Якщо ви будете судити про ідеї й оцінювати їх під час висловлювання, учні зосередять більше уваги на відстоюванні своїх ідей, ніж на спробах запропонувати нові й більш досконалі.

2) Необхідно заохочувати всіх до висування якомога більшої кількості ідей. Варто підтримувати й фіксувати навіть фантастичні ідеї. (Якщо під час мозкового штурму не вдасться одержати багато ідей, це можна пояснити тим, що учасники піддають свої ідеї цензурі — двічі подумують перед тим, як висловити.)

3) Кількість ідей заохочується. В остаточному підсумку кількість породжує якість. За умови висування великої кількості ідей учасники мають можливість пофантазувати.

4) Спонукайте всіх учнів розвивати або змінювати ідеї інших. Об'єднання або зміна раніше висунутих ідей часто веде до висунення нових, що перевершують попередні.

5) У класі можна повісити такий плакат:

Кажіть усе, що спаде вам на думку.

Не обговорюйте і не критикуйте висловлювання інших.

Можна повторювати ідеї, запропоновані будь-ким іншим.

Розширення запропонованої ідеї заохочується.

б) Усі висловлені гіпотези запишіть на дошці.

На завершення обговоріть та оцініть запропоновані ідеї.

У результаті обговорення встановлюємо основні причини появи спільних мотивів у міфах народів світу.

- ✓ Спільне коріння виникнення різних народів.
- ✓ Схожість умов життя різних народів, інтересів, ідеалів.
- ✓ Схожість мислення.
- ✓ Такі явища дійсно існували, а в міфах художньо відобразилися.
- ✓ Запозичення елементів міфології в міфах різних народів.

VIII. Підсумки уроку. Оцінювання діяльності мікрогруп та окремих учнів

IX. Коментар різнорівневого домашнього завдання

1. Опрацювати матеріали підручника (с. 13—15).

2. На одному з сайтів Інтернету вам запропонували створити сторінку, яка б розповідала, що таке міф. Намалуйте макет сторінки і розмістіть на ній засвоєний на уроці літературознавчий матеріал про міф.

3. Випереджальне завдання групі. Прочитати та підготувати переказ біблійного міфу про створення світу.

IX. Коментар різнорівневого домашнього завдання

1. Опрацювати матеріали підручника.

2. Створити ілюстрації до міфу, що був прочитаний у домашній групі.

3. Випереджальне завдання групі. Прочитати та підготувати переказ біблійного міфу про створення світу.

Міф про створення світу

Спочатку був один первісний хаос. Стихії не були ще розділеними, і весь світ був розчинений у світовому океані: «Не було ані неба, ані землі, а була лише темрява і вода, змішана із землею, як рідке тісто, а Бог літав Святим Духом над водою, що пінилася». Творіння світу почалось із того, що Бог з допомогою Сатани відокремив одну від одної дві основні стихії — землю і воду — і створив земну твердь. Відбувалося це так.

Довго ходили Бог і Сатана по воді, нарешті втомилися і вирішили відпочити. А відпочити ніде. Тоді

Бог каже Сатані:

— Пірни на дно моря і витягни кілька крихт землі зі словами: «В ім'я Господнє, іди, земле, за мною», і неси мені нагору.

Сатана, пірнувши на дно моря, захопив жменьку землі й думає собі: «Навіщо мені казати: «В ім'я Господнє», чим я гірший від Бога?» Затиснув він землю в кулаці і сказав:

— В ім'я моє, земле, іди за мною.

Але коли він випірнув, виявилось, що в руках у нього немає ані піщинки. Сатана знову пірнув на дно, набрав пригорщу землі й знову сказав: «В ім'я моє, іди, земле, за мною». І знову нічого не витягнув. Бог сказав йому:

— Ти знову мене не послухався і схотів зробити по-своєму. Однак марною є твоя вигадка, нічого в тебе не вийде. Пірнай і скажи, як я тебе навчив.

Сатана пірнув утретє, набрав землі, і, коли він згадав ім'я Боже, йому вдалося витягнути жменю землі.

Тоді звелів Бог Сатані, щоб він кинув землю на порожнє місце. Кинув Сатана — і з неї утворилася та земля, на якій ми тепер живемо. Не забув Сатана і для себе приховати трішки землі за нігті. Як тільки відійшов од нього Бог, одразу ж виколупав з-під нігтів порошок землі й кинув їх. Та з того порошку не вийшло землі, а постали з нього плазуни, жаби і всі нечисті тварини, які й розлізлися по всій землі. Сатана як заплаче — аж з його сліз постали болота, трясовина, де тепер чорти збираються для нарад. Тоді Сатана подививсь-подививсь на свою роботу, плюнув та й каже: «Кину я це, а то як почну сам щось творити, то вийде ще гірше, ніж тепер!».

Міф про створення світу й появу перших богів

Спочатку існував лише одвічний, безмежний і темний Хаос. У ньому містилося джерело життя. З безмежного Хаосу виникло все — і світ, і безсмертні боги.

Перш за все із Хаосу незбагненним чином вийшла животворна Земля (Гея), одразу ж від неї відокремився Тартар — прірва під землею, жахлива безодня,

сповнена одвічної темряви, а потім Ерос — всеутворююча й всеоб'єднуюча любов.

Могутня й благодатна Земля народила безмежне блакитне Небо — Урана, й розкинулося Небо над Землею. Гордо піднялися до нього високі Гори, також народжені Землею, і широко розлився Понт — Море, що вічно шумить.

Уран-Небо — почав правити світом. Він узяв собі в дружини благодатну Землю. Шість синів (Океан, Кой, Крій, Гіперіон, Капет і Кронос) і шість дочок (Тейя, Рея, Феміда, Мнемосина, Феба й Тефіда) — могутніх, грізних титанів — було в Урана й Геї. Їхній син, титан Океан, що обтікав усю землю, й богиня Фетида породили на світ усі річки, які котять свої хвилі до моря, й морських богинь — океанід. Гіперіон і Тейя дали світу дітей: Сонце — Геліоса, Місяць — Селену й рум'яну вранішню Зорю — Еос (Аврору).

Крім титанів, породила могутня Земля трьох велетнів — циклопів з одним оком у лобі — і трьох величезних, наче гори, п'ятдесяти голових сторуких гекатонхейрів, яких назвали так тому, що в кожного з них було по сто рук. Ніщо не могло встояти проти їхньої жахливої сили.

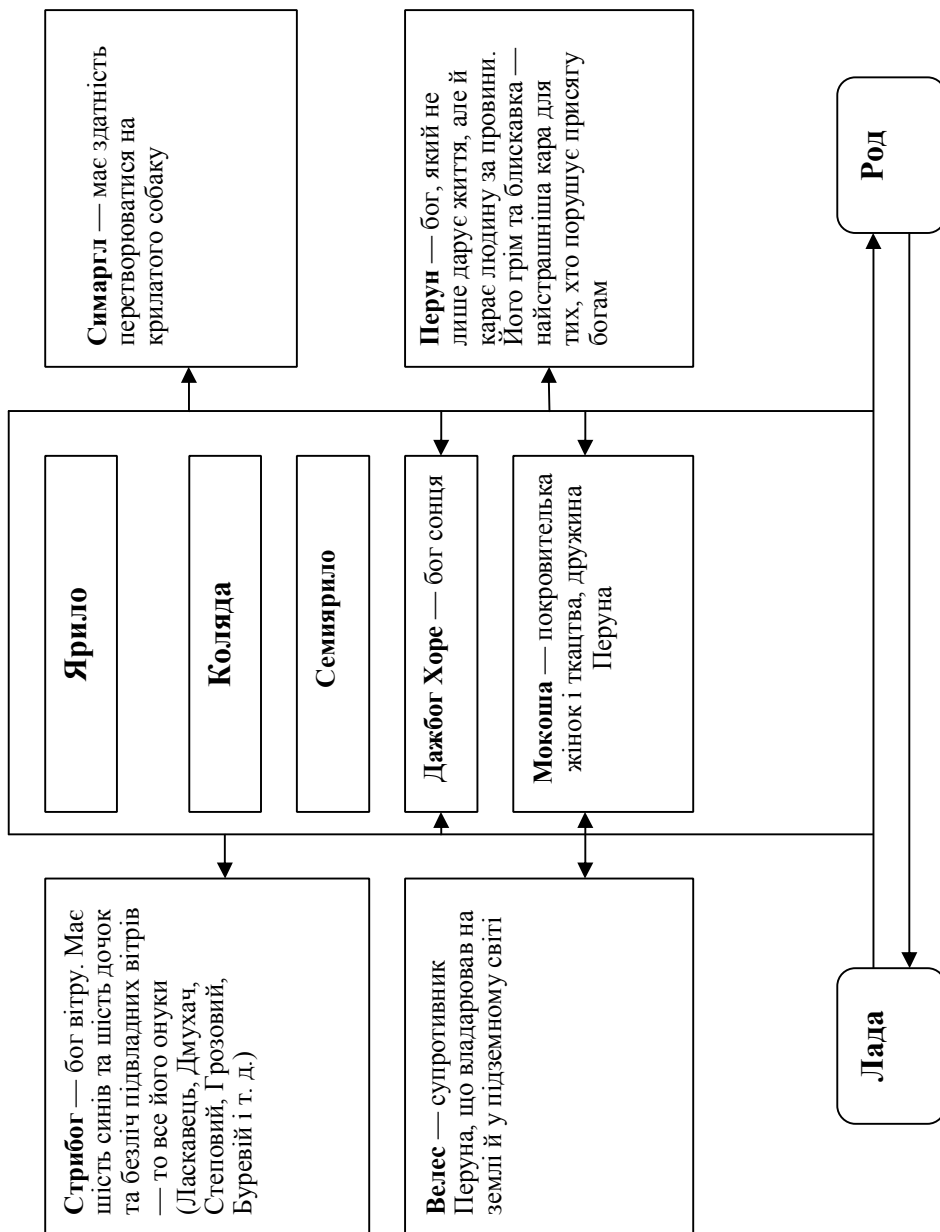
Три циклопи втілювали явища грози: грім, блискавку і зірницю. Гекатонхейри були руйнівними силами природи: землетрусами, морськими бурями й ураганами.

Зненавидів Уран своїх дітей-велетнів і кинув їх у надра богині Землі, у глибокий морок, і не дозволяв виходити на світло. Страждала мати їхня Земля, чавив її страшний тягар. Викликала вона дітей своїх, титанів, і почала переконувати їх повстати проти батька Урана, але вони боялися підняти руку на нього. Та Гея схилила наймолодшого й найхитрішого з усіх, Кроноса. Скалічений і приборканий сином Уран змушений був зректися правління світом на користь Кроноса. Але недовго насолоджувався той плодами свого злочину.

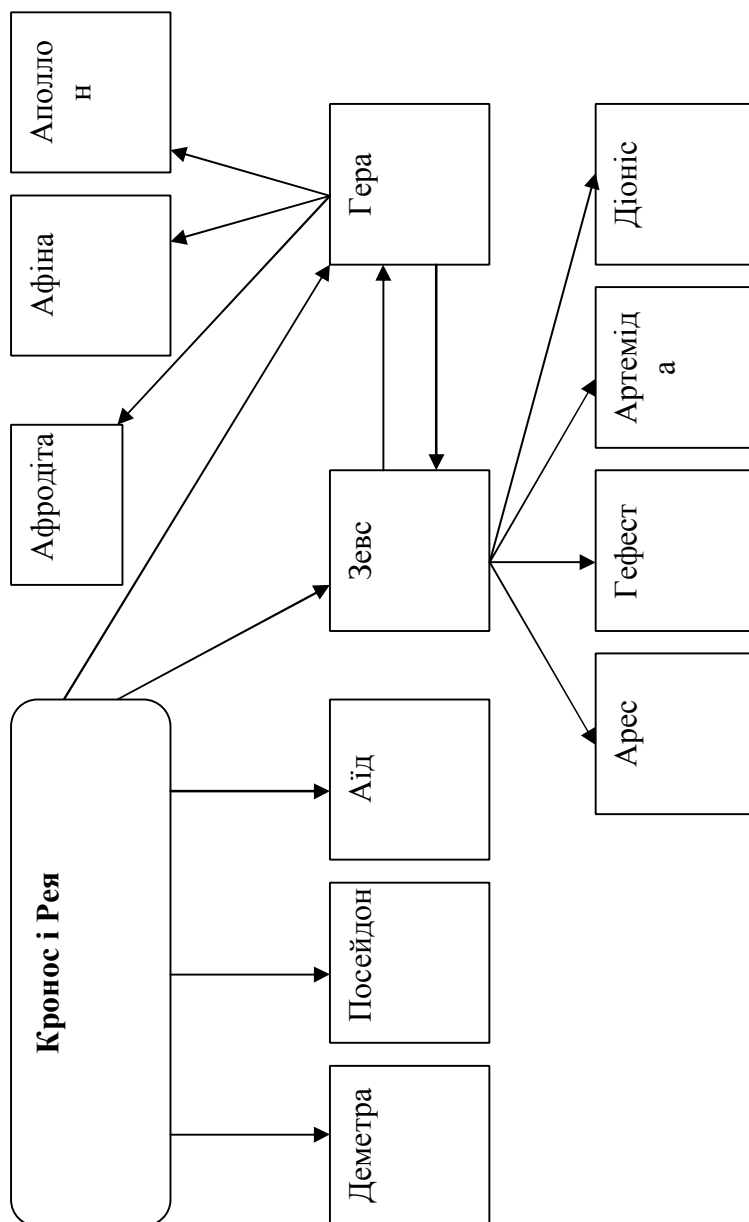
Богиня Ніч народила на кару Кроносу сонм жахливих божеств: Таната — смерть, Ериду — розбрат, Апату — обман, Кера — знищення, Гіпноса — сон з роєм похмурих тяжких видінь, Немесиду — помсту за злочини, що не знає жалю, та багатьох інших. Жах, розбрат, обман і нещастя принесли ці боги у світ, де сів на троні свого батька Кронос.

Кронос не був упевнений, що влада назавжди залишиться в його руках. Він боявся, що й проти нього повстануть діти й приречуть його на ту ж долю, яку він сам приготував своєму батькові Урану. І звелів Кронос дружині Реї приносити йому своїх новонароджених дітей і безжалісно ковтав їх. Вжахнулася Рея, бачачи долю своїх дітей. Уже п'ятох проковтнув Кронос: Гетію, Деметру, Геру, Аїда й Посейдона. Але Рея не хотіла втратити й останню дитину. За порадою своїх батьків, усамітнилася вона на острові Крит, і там, у глибокій печері, народився в неї син Зевс. У цій печері Рея сховала його від жорстокого батька, а Кроносу дала проковтнути камінь...

Пантеон кївських богів

Пантеон грецьких богів

З КИТАЙСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ

Бог Апньгу, який тримає в руках символи

Сивої давнини, коли ще не було ні неба, ні землі, світ був лише похмурим, безформним хаосом. І в цій темряві поступово народилися два великі духи — Інь і Янь, які з величезними зусиллями почали впорядковувати світ. Дух Янь став керувати небом, дух Інь — землею. Так був створений наш світ. Був час, коли земля і небо ще не відділилися одне від одного і, злиті разом, складали щось схоже на куряче яйце. Тут і зародилася, як курча в жовтку, перша людина Паньгу. Минуло вісімнадцять тисяч років, перш ніж вона прокинулася. Навколо було непроглядна липка темрява, і серце людини заніміло від страху. Але ось її руки намацали якийсь предмет, це була сокира, що взялася не відомо звідки. Паньгу розмахнувся зі всієї сили і вдарив перед собою.

Пролунав сильний грім, наче розкололася гора. Нерухомий світ, у якому був Паньгу, почав рухатися. Усе легке й чисте сплигло вгору, а важке й брудне спустилося на дно. Так виникли небо і земля.

«Чи довго вони залишаться розділеними? Чи зможе утриматися небо без опори?» — ці тривожні думки загорілися в мозку першої людини, і вона відразу ерлася головою в небо, а ногами — у землю. Так Паньгу стояв, не рухаючись. Із кожним днем небо піднімалося вище, і Паньгу теж витягувався. Вісімнадцять тисяч років стояла перша людина між небом і землею, поки відстань між ними не стала в дев'яносто тисяч лі.

Після цього небо перестало підніматися, і Паньгу зрозумів, що світ створено. Він радісно зітхнув. Від зітхання народилися вітер і дощ. Він розплющив очі — і почався день. Йому б жити й жити, радіючи міцності та красі новонародженого світу, але життя його було в рості. Припинивши рости, він мав померти.

Тіло Паньгу стало світлом і життям. Ліве око засяяло сонцем, праве — заблищало місяцем. Чотири кінцівки і п'ять внутрішніх частин тіла стали чотирма сторонами світу і п'ятьма священними горами, кров ріками і рівчакми, жили і вени — шляхами, що вкрили землю, плоть — ґрунтом, а волосся на голові й вуса — рослинами, зуби й кістки — золотом і камінням, кістковий мозок — перлинами і нефритом, передсмертний піт, що виступив на тілі Паньгу, став дощем і росою.

Але ще не було людей, і тому світ залишався незавершеним. Знала це прародичка Нюйва, богиня з тулубом змії, але з людським обличчям, ніби вкритим пудрою. Вона сповзла зі скелі до ставка, узяла в жменю жовтої глини і, дивлячись у воду на зображення верхньої частини свого тіла, виліпила невелику фігурку. Не встигла вона поставити її на ноги, як фігурка ожила. Продовжуючи свою працю, вона виліпила ще кілька сотень чоловічків обох статей. Але Нюйва розуміла, що в неї не вистачить ані сил, ані часу, якщо вона буде таким чином ліпити всіх людей. Тому, зірвавши звисаючу з урвища ліану, вона опустила її в багно і, коли ліана покрилася глиною, струсила її на землю. Скрізь, де падала глина, виникали люди.

Опісля багаті говорили, що вони ніби виліплені руками Нюйви на відміну від бідних і худорідних, яких її руки не торкалися.

З МІФОЛОГІЇ ДАВНЬОГО ЄГИПТУ

На початку був Хаос, що називався Нун, — безкрайна, нерухома й холодна водяна гладінь, оповита темрявою. Проходили тисячоліття, але ніщо не порушувало спокою: Первозданний Океан залишався непорушним.

Але якось з Океану з'явився бог Атум — перший бог у всесвіті. Всесвіт, як і раніше, сковував холод, і всіх було занурено в пільму. Атум почав шукати в Первозданнім Океані тверде місце — який-небудь острівець, але навколо не було нічого, крім нерухокої води Хаосу Нуна. І тоді бог створив Пагорб Бен-Бен — Споконвічний Пагорб.

Знайшовши під ногами землю, Атум почав міркувати, що йому робити далі. Насамперед треба було створити інших богів. Але кого? Може, бога повітря і вітру? Адже тільки вітер зможе надати руху мертвому Океанові. Проте, якщо світ почне рухатися, то все, що б Атум після цього не створив, буде негайно зруйноване і знову перетвориться в Хаос. Творча діяльність цілком недоречна доти, поки у світі немає стабільності, порядку і законів. Тому Атум вирішив, що одночасно з вітром треба створити богиню, що охоронятиме й підтримуватиме назавжди встановлений закон.

Ранками Нут добу Небесної сонячний диск. сходить, котить подібно до того як свою кулю, і, передає сонячний й у своїм Вічності везе його по животу Нут. споконвічний рог змії Апоп. У і дні налітає з пуст Нут ховається в

Дж.Б.Штгоні. Кронос натрапляє на Істину

переможе Апопа. проковтнути Човен, настає сонячне затемнення, але навіть і тоді Ра здобуває перемогу над Апопом і пливе далі небесною річкою. Увечері, виконавши свою велику місію, бог Сонця віддає диск Атуму, і Атум опускає його за обрій.

Прийнявши після багаторічних роздумів це мудре рішення, Атум, нарешті, приступив до створення світу. Він виплюнув із рота Шу, бога вітру й повітря, і Тефнут, богиню світового порядку. Нун, побачивши Шу і Тефнут, вигукнув: «І зростуть вони!»

Але світ ще не був створений. Усюди, як і колись, була темрява й пільма, — і діти Атума загубилися в Первозданному Океані. Атум послав на пошуки Шу і Тефнут своє Око. Поки воно бродило по водяній пустелі, бог створив нове Око і назвав його

залишає Геба, прибирає Корови і народжує Хепри, бог Світила, яке Сонце перед собою жук скарабей котить досягнувши зеніту, диск Ра. Ра бере Сонце священним Човні через небесну річку — Іноді на Човен нападає Сонця — гігантський небо захмарюється або піщана буря. Богиня гор поки Ра не Якщо змію вдається

«Чудовим». Старе Око тим часом розшукало Шу і Тефнут і привело їх. З радості Атум заплакав. Його сльози впали на Пагорб Бен-Бен і перетворилися на людей.

Від шлюбу Шу і Тефнут народилася друга божественна пара: бог землі Геб і його сестра і дружина, богиня неба Нут. Геб і Нут дуже любили один одного ще в череві матері і з'явилися на світ, міцно обійнявшись. Тому на початку творіння небо і земля були злиті воєдино.

Нут щовечора народжувала зірки, а ранком, перед сходом Сонця, ковтала їх. Так тривало день у день, із року в рік. І якось Геб розгнівався на Нут за те, що вона поїдає зірки, і назвав її свинею, що поїдає своїх поросят.

Владика Всього Існуючого Ра був дуже незадоволення сваркою Нут і Геба. Він закликав до себе бога вітру Шу і звелів йому розірвати обійми Геба і Нут, розділити небо і землю: якщо вони не можуть жити в згоді, нехай живуть окремо.

Коли Шу розірвав обійми Нут і Геба, богиня Нут в образі Небесної Корови піднеслася над землею. Від висоти в неї запаморичилася голова. Бог Сонця наказав Шу підтримати Нут. З того часу Шу завжди тримає свою дочку вдень, а вночі опускає її на землю. Тому одне із зображень Шу — чотири руки: символічні колони, що підтримують небо.

Тефнут іноді допомагає тримати Нут над землею, але дуже швидко втомлюється й починає плакати. Її сльози — дощ — перетворюються на рослини.

З МІФОЛОГІЇ ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Спочатку існував лише вічний, безмежний, темний Хаос. У ньому містилося джерело життя, з нього виник увесь світ і безсмертні боги. З Хаосу виникла й богині землі — Гея. Вона дала життя всьому, що живе й росте на ній.

Під землею на неймовірній глибині народився похмурий Тартар — страшна безодня, наповнена вічною темрявою.

З Хаосу народилася й могутня сила — життєдайне Кохання — Ерос, а також вічна Темрява — Ереб, темна Ніч — Никта. А Ніч і Темрява створили Світло — Ефір і райський світлий день — Гемера. Світло розлилося світом, день і ніч почали приходити на зміну одне одному.

Могутня, благодатна Земля породила безмежне Небо — Уран, Високі Гори і вічне Море.

Уран одружився з Геєю, у них народилося 12 могутніх титанів. Титан Океан і богиня Фетіда породили всі ріки світу. Титани Гіперіон і Гея подарували світові своїх дітей — Сонце (Геліос), Місяць (Селену), Зорю — Еос (Аврору).

Від Астрая і Еос виникли зірки та вітри — Борей (північний), Евр (східний), Нот (південний), Зефір (західний).

Окрім титанів, земля народила трьох велетенських циклопів з одним оком на лобі і трьох величезних, як гори, п'ятидесятиголових, сторуких гекатонхейрів. Їхня могутня сила не знала меж.

Уран зненавидів своїх дітей, заточив їх у глибоку темряву і не дозволяв виходити на світ. Земля-мати страждала від цього й умовляла своїх дітей повстати проти Урана-батька, але вони боялися, і лише молодший, підступний Крон (Час) забрав у батька владу.

Щоб покарати Крона, богиня Никта народила жахливих божеств, які спотворили світ. Це були смерть (Танатос), обман (Апате), чвари (Еріда) і знищення (Кери).

Крон (Кронос) одружився з Реєю і, щоб уникнути долі свого батька, ковтав усіх своїх дітей.

Рея не хотіла втратити й останньої своєї дитини. За порадою своїх батьків, Урана (Неба) й Геї (Землі), піша вона на острів Крит, і там, у глибокій печері народився в неї молодший син Зевс. У цій печері Рея сховала свого сина від жорстокого батька, а йому дала проковтнути замість сина довгий камінь, загорнутий у пелюшки. Крон не підозрював, що був обманутий своєю дружиною.

А Зевс тим часом ріс на Криті. Німфи плекали маленького Зевса, вони годували його молоком божественної кози Амалфеї. Бджоли носили мед маленькому Зевсу зі схилів високої гори Дикти. Біля входу ж у печеру юні курети вдарили в щити мечами щоразу, коли маленький Зевс плакав, щоб не почув його плачу Крон і не спіткала Зевса доля його братів і сестер.

Виріс і змужнів прекрасний і могутній бог Зевс. Він повстав проти свого батька і змусив його повернути знову на світ поглинутих ним дітей. Одного за одним віддавав Крон своїх дітей-богів, прекрасних і світлих. Вони почали боротьбу з Кроном і титанами за владу над світом.

Жахлива й завзята була ця боротьба. Діти Крона закріпилися на високому Олімпі. На їхню сторону стали й деякі з титанів, а першими — титан Океан і дочка його Стікс із дітьми Старанністю, Міццю і Перемогою, титан Прометей, сторуки гекатонхейри. Зевс метав одну за одною полум'яні блискавки й оглушливі лункі громи. Вогонь охопив усю землю, моря кипіли, дим і сморід заволокли все рясною пеленою.

Нарешті силу могутніх титанів було зломлено, вони були переможені. Олімпійці скували їх і скинули у похмурий Тартар, у віковичну п'їтьму. Коло мідних незламних воріт Тартару встали сторуки гекатонхейри, і стережуть вони, щоб не вирвалися знову на свободу з Тартару могутні титани. Влада титанів у світі минула.

Із волі Зевса титан Прометей як найдавніше божество виліпив з глини перших людей, але створив їх за подобою богів, таких, які дивляться в небо.

ЗІ СКАНДИНАВСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ

Спочатку не було нічого: ні землі, ні піску, ні холодних хвиль. Бра лише одна чорна безодня Гіннунгагап. На північ від неї лежало царство туманів Ніфльхейм, а на південь — царство вогню Муспельхейм. Тихо, світло та спекотно було в Муспельхеймі, так спекотно, що ніхто, крім дітей цієї країни, вогняних велетнів, не міг там жити. У Ніфльхеймі ж, навпаки, господарювали вічний холод і темрява.

Але ось у царстві туманів пробився струмок Гергельмір. Дванадцять потужних потоків Елівагар узяли з нього свій початок і стрімко потекли на південь, падаючи в безодню Гінунгагап. Лютий мороз царства туманів перетворював воду цих струмків на лід, але джерело Гергельмір било без упину, криги ставало все більше й вона все ближче й ближче просувалася до

Муспельхейму. Нарешті лід підійшов так близько до царства вогню, що став танути. Іскри, що вилітали з Муспельсхейму, змішалися з розталим льодом і вдихнули в нього життя. І тоді над безкінечними льодяними просторами, з безодні Гінунгагап раптом піднялася величезна постать. Це був Імір, перша жива істота світу.

У той же день під лівою рукою Іміра з'явилися хлопчик та дівчинка, а від його ніг народився шестиголовий велетень Трудгельмір.

Водночас із велетнями з розталого льоду виникла гігантська корова Аудумла. Чотири молочні ріки потекли з її вимені, даючи їжу Іміру та його дітям. Зелених ланів ще не було, і Аудумла паслася на льоду, облизуючи солоні крижини. Наприкінці першого дня на вершині однієї із цих крижин з'явилося волосся, на другий день — ціла голова, наприкінці третього дня з криги вийшов могутній велетень Бурі. Його син Бор узяв собі за дружину велетку Бестлу, і вона народила йому трьох синів-богів: Одіна, Вілі та Ве.

Братам-богам не подобався світ, у якому вони жили, не хотіли вони терпіти й господарювання жорстокого Іміра. Вони повстали проти нього й після довгої та жорстокої боротьби вбили його.

Тепер уже ніхто не заважав богам влаштувати світ так, як вони хотіли. Вони зробили з тіла Іміра землю у вигляді плаского кола і встановили її посеред великого моря, яке утворилося з його крові. Боги назвали землю «Мідгард», що означає «середня країна». Потім брати взяли череп Іміра та зробили з нього небосхил, з його кісток вони зробили гори, з волосся — дерева, із зубів — каміння, а з мозку — хмари. Кожен із чотирьох кутів небосхилу боги згорнули у формі рогу, і в кожен ріг посадили вітри: у північний — Нордрі, у південний — Судрі, у західний — Вестрі та в східний — Аустрі. З іскор, що вилітали з Муспельхейму, боги зробили зірки і прикрасили ними небосхил. Частину зірок вони закріпили нерухомо, інші ж, для того щоб визначати час, розмістили так, щоб вони рухалися по колу, обходячи його за один рік.

Створивши світ, боги вирішили його заселити. Якось на березі моря вони знайшли два дерева: ясен та вільху. Боги зрубали їх і зробили з ясена чоловіка, а з вільхи — жінку. Потім один з богів удихнув у них життя, інший дав розум, а третій — кров. Так з'явилися перші люди, і звали їх: чоловіка — Аск, а жінку — Ембла.

З ІНДІЙСЬКОЇ МІФОЛОГІЇ

Спочатку не було нічого. Не було ні сонця, ні місяця, ні зірок. Лише води лежали безмежно: з темряви первозданного хаосу, що перебував у спокої без руху, ніби в глибокому сні. Води виникли раніше, ніж інші створіння. Води народили вогонь. Великою силою тепла в них народжене було Золоте Яйце. Тоді ще не було року, бо нікому було відміряти час. Але стільки, скільки триває рік, плавало Золоте Яйце у водах, у безмежному й бездонному океані. Через рік із Золотого Яйця виник Прародич Брахма. Він розбив Яйце, і воно розкололося надвоє. Верхня половина його стала Небом, нижня — землею, а між ними, щоб розділити їх, Брахма помістив повітряний

простір. І він утворив землю серед вод, і створив сторони світу, і поклав початок часові. Так було створено всесвіт.

Але тоді творець озирнувся навколо і побачив, що нема нікого, крім нього, у всьому всесвіті, і йому стало страшно. З того часу страх приходить до кожного, хто залишається на самоті. Але він подумав: «Адже тут немає нікого, крім мене. Кого ж мені боятися?» І страх його минув, тому що страх може бути перед кимось. Але й радощів не відчував він, адже той, хто самотній, не знає радощів.

Він подумав: «Як мені створити нащадків?». І силою своєї думки він народив синів, шість великих Володарів створінь. Від старшого сина, народженого з душі творця, пішли боги, демони і люди, птахи і змії, жерці і корови та багато інших створінь божественної чи демонічної природи, які населили небеса, землю, підземні світи. Другий син народив бога справедливості, третій — поклав початок роду святих мудреців. Сьомим сином Брахми був Дакша. Він вийшов з великого пальця на правій нозі Прародича. З пальця лівої ноги у Брахми народилася донька. Ім'я її — Віріні, що означає Ніч. Вона стала дружиною Дакші й народила п'ятдесят дочок. Двадцять сім із них стали дружинами бога місяця і сузір'ями на небі. Одна з них народила дванадцять синів, великих богів, таких як Варуна — бог океану, Індра — бог грози і грому, Вівасват — бог сонця. Але всіх перевершив славою молодший син Вішну — охоронець світотворення, володар простору.

Додаток 2

Питання для аналізу	Що передувало створенню світу?	З чого починається процес створення, хто творець?	Які реалії були створені в першу чергу?	У якій послідовності створювався світ після створення космічного простору?	Як створили людину? Якою за чергою у створенні світу?
Китайська міфологія	Похмурий, безформний хаос	Перша людина Паньгу з яйця	Небо і земля	З умираючого тіла Паньгу — сонце, місяць, сторони світу, гори, ріки, ґрунт, рослини, надра, дощ, роса	Прародичка виліпила з глини, поділивши на багатих та бідних
Індійська	Первозданний	Золоте Яйце, з	Небо і земля	Боги-сини, які	Народжені від

міфологія	хаос, води	якого народився Прародич Брахма		народили людей, тварин, сузір'я	старшого сина Брахми, який з'явився з душі творця
Скандинавська міфологія	Чорна безодня	Струмок, який поєднав стихії льоду і вогню. Перша жива істота Імір	Боги, які повстали проти жорстокості Іміра, а з його тіла створили небо, землю, море	Дерева, каміння, хмари, вітри	З ясена народився чоловік, з вільхи — жінка
Давньогрецька міфологія	Безмежний, темний хаос	З джерела життя, само по собі	Земля-Гея, Тартар, Коханя	Темрява, ніч, небо, гори, море, ріки, сонце, місяць, зірки, вітри	Створює титан Прометей із глини
Єгипетська міфологія	Хаос, безкрая нерухомість, холодна водяна гладінь	Перший бог у світі Атум	Спокоєний пагорб	Вітер, світовий порядок, брат і сестра — земля і небо	Зі сліз радості Атума
Слов'янська міфологія	Темрява, морок, нескінченна ніч	Першоптиця і Першобог Сокіл	Острів, озеро святої води	Добро і Зло, сонце, земля, небо	Із золотого жолудя — чоловік, із золотого зерна — жінка

. Міфи про створення людини

Мета: поглибити знання про космогонічні міфи світу різних народів, поняття міф, значення міфу для культурного розвитку людства; розвивати навички читання з елементами коментування, аналізу художнього твору, розвивати образне мислення учнів, уміння висловлювати свою думку й обґрунтовувати її; виховувати всебічно розвинену людину, особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: міфологічні словники, підручники, слайди чи ілюстрації гравюр Юліуса Шнорр фон Карольсфельда до Старого Заповіту, картин Сальвадора Далі. «Геополітичне немовля, яке спостерігає народження нової людини»; Сальвадор Далі — «вибух рафаелівського зображення»; Войтек Сьюдмак — «Ідилія», Войтек Сьюдмак — «Генеза»; «Шість днів творіння. Творення тварин» (стулка Грабівського вітара майстра Бертрама, 1379); Ф. Гойя — «Сатурн (Кронос), який пожирає своїх дітей»; з інтернет-видань комп'ютерної графіки — «Народження Брахми»; роздатковий матеріал, який виготовили самі учні.

Епіграф:

*Таємниця життя незбагненна, але ми не
можемо відмовитися від спокуси все ж
такі пізнати її та зрозуміти.*

Й.В.Гете

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Оголошення теми, мети, завдань уроку

III. Актуалізація опорних знань

Кожен учень отримує картку, на якій надруковані статті з міфологічного словника. Але терміни переплуталися. Перевірте правильність і стрілками з'єднайте правильні половинки.

Зразок картки

Міф	чаклунство, чарівництво;
Міфологія	зібрання всіх богів, у перекладі з давньогрецької означає «храм, присвячений усім богам»;
Магія	це міфічний захисник і покровитель роду;
Мана	сказання про уявлення давніх людей про світ, будову Всесвіту і засіб усвідомлення змісту й причин явищ, які вони спостерігають, спосіб передачі життєвого досвіду;
Тотем	Тотем сукупність міфів будь-якого народу, а також наука, яка вивчає міфи;
Космогонічний міф	це назва «надприродної сили», носіями якої, на думку давніх людей, можуть бути окремі люди, тварини,

рослини, різні речі в природі;

Пантеон

Взаємоперевірка виконання завдання на картках.

Підготовлені вдома Інтернету про міф учитель дошці як довідковий матеріал взаємоперевірки.

IV. Мотивація навчальної

Робота над епіграфом уроку.

Розширення знань про картини створення світу в Учні, які одержали завдання прочитати про створення світу,

Ю.Ш. фон Карольсфельд.
Перший день творіння світу

завдання на

сторінки розміщує на під час

діяльності учнів

міфологічні різних народів. індивідуальне біблійний міф отримують

завдання ознайомити учнів класу зі змістом міфу, використовуючи слайди чи ілюстрації гравюр фон Карольсфельда до Старого Заповіту (див. додаток).

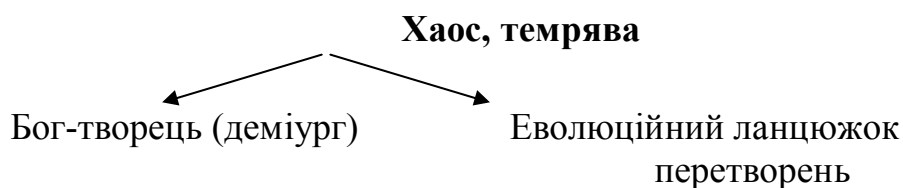
Під час розповіді однокласників учні працюють над таблицею, основу якої складено на попередньому уроці, продовжуючи колонки для матеріалу ще одного міфу.

Після роботи проводиться евристична бесіда за матеріалом домашнього завдання, що переходить в площину розмови про антропоміфологічні міфи, які є різновидом космогонічних міфів. Вони стануть предметом розмови сьогоденного уроку.

1. Чи відповідає цей міф класичній схемі космогонічного міфу?
Доведіть свою думку.
2. Хто створює світ, за біблійним міфом?
3. Міфи острова Пасха відбивають виникнення світу по-різному. Який міф відображає креаційну ідею творення світу, а який — еволюційну? Чому?
  - A. Бог порядку заповнив хаос, і народився порядок.
Бог вінка заповнив пільму, і народилося сонце.
Маленький бог руху з'єднався з убогістю, і народилися добро і зло.
  - B. Повітря, газ, порожнеча.
Море небуття навкруги.
Пільма. Куїхі-Кауха.
Нехай просохне земля!
Нехай відступить море!
З'явилося сонце, велике світло.
З'явився місяць, маленьке світло!
З'явилися зорі. Куїхі-Кауха.
З'явився Макемаке, перша людина!
4. Чи виступає творцем світу бог за міфологією інших народів? У міфах яких саме народів?
5. А як народжується світ, коли немає бога-творця?
6. Узагальнимо, які дві основні ідеї створення світу презентовано в міфах?

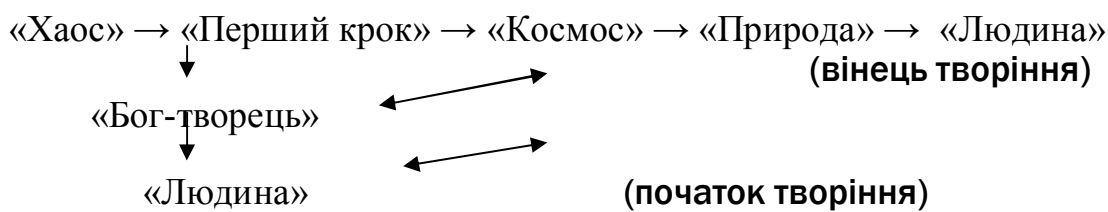
Фіксуємо висновок у схемі 1.

Схема 1

7. Що знаходиться у фіналі еволюційного ланцюжка перетворень, які привели до створення Всесвіту, за міфами, що презентують саме цю ідею народження світу? (Людина, створена з елементів світобудови, отже, це найвища точка розвитку еволюції, вінець творіння.)
8. Зверніть увагу на те, якими рисами, зовнішніми і поведінковими, наділені в проаналізованих міфах боги-творці, першолюди? (Вони подібні до людей, у деяких міфах (Китай, Скандинавія) і Всесвіт походить з тіла людини.)
9. Повернімося до схеми створення світу, яку ми склали на попередньому уроці. Доповнимо другий ланцюжок результатами міркувань.

Схема 2

Отже, людина — це початок і вінець творіння, центр Всесвіту, найважливіший елемент космологічного процесу, процесу створення світу. Намагаючись осмислити проблему створення світу, давні люди звертаються до осмислення людської природи і долі. Міфи створили люди для людей. І вони стали засобом спілкування між поколіннями. Що ж такого важливого в міфах, що це за повідомлення, яке здолало час і простір і мусить дійти до кожного з нас? Міфи говорять про людину. Людина — центр роздумів і давньої людини, і сучасної. Це і є, напевне, той ланцюжок, який з'єднав час і простір, який робить міфи не просто оповідями про богів та героїв, а першою сходинкою в роздумах про місце людини у Всесвіті.

Словникова робота.

Міфи, які розповідають про походження людини, називаються антропогонічними.

Гра «Мозаїка дрібниць»

Розподілити учнів в групи. У підручнику (с. 8—19) розсіпані дрібні, але вельми цікаві деталі стосовно міфів про створення світ, які виділені в рубрику «Мозаїка дрібниць», а також цікаві ілюстрації до поданого матеріалу.

Завдання групам: скласти з мозаїки відповідь на запитання підручника (с. 11) «Наведіть приклади фантастичних перетворень дійсності у міфах», використовуючи в якості наочності представлені ілюстрації.

Після завершення роботи група презентує свою складену мозаїку.

Гра «Міфологічне лото»

Розподілити учнів на мікрогрупи. Група отримує міфологічне лото, яке складається з уривків вивчених міфів про створення світу. Кожен учень має відкрити картку лото, пригадати, з якого саме міфу наведений епізод, і розказати, що в цьому міфі розповідається про створення людини. Як опорну схему використовують узагальнену таблицю, складену за змістом міфів народів світу про створення світу, яку учні використовували для аналізу, та ілюстрації до міфів, які учні підготували вдома, підручники.

V. Закріплення вивченого матеріалу

Ситуативна гра «У картинній галереї»

Сюжети вивчених нами міфів надихали багатьох митців до написання картин про створення світу, адже це вічне питання, на яке людство ще не може дати відповідь. У підручнику (с. 16) презентована картина В.Васнецова «Гамаюн, птах віщий». Які мотиви слов'янських міфів про створення світу надихнули митця на створення полотна?

Сьогодні ми з вами станемо екскурсантами у віртуальній картинній галереї, де розміщені картини, створені за сюжетами та мотивами міфів про походження світу. Уявіть, що наша група відстала від екскурсовода, візьміть на себе сміливість розповісти про сюжет картини, використовуючи знання, одержані на уроках з міфології.

VI. Підсумки уроку

Хто вранці ходить на чотирьох ногах, удень — на двох, а ввечері — на трьох?
(Людина.)

Цю загадку, як свідчить один з давньогрецьких міфів, загадував Сфінкс, чудовисько з головою жінки, тулубом лева та крилами птаха, усім подорожнім. І тільки Едіпові вдалося розгадати її.

І якщо припустити, що походження світу — сфінкс, то багато загадок ще чекають своїх «едіпів».

І коли таємницю створення світу і людини буде розкрито, тоді, напевно, люди й зрозуміють, які сили приводять у дію Всесвіт, чому Всесвіт так глибоко змінює людину, а людина змінює Всесвіт.

VII. Оцінювання діяльності мікрогруп та окремих учнів

VIII. Коментар різнорівневого домашнього завдання

- 1.Опрацювати матеріали підручника (с. 18—19) «Як з'явилися перші люди?»
- 2.Скласти діалог «Чому у різних народів світу виникають спільні міфологічні мотиви?»
- 3.Творче завдання (с. 11) «У яких мультфільмах і кінострічках зустрічаються міфічні образи та сюжети?» Підготуйте коротке повідомлення на цю тему.

VIII. Коментар різнорівневого домашнього завдання

- 1.Опрацювати матеріали підручника.
- 2.Скласти діалог «Чому в різних народів світу виникають спільні міфологічні мотиви?»
- 3.Скласти асоціативний ланцюжок зі словом міф.

СВІТОВЕ ДЕРЕВО ЯК УЯВЛЕННЯ

ПРАДАВНИХ ЛЮДЕЙ ПРО БУДОВУ СВІТУ

Мета: дати визначення поняття світового дерева, поглибити знання про космогонічні міфи світу різних народів, поняття про міф; розвивати навички читання з елементами коментування, аналізу художнього твору; розвивати образне мислення учнів, вміння висловлювати свою думку й обґрунтовувати її; виховувати всебічно розвинену людину, особистість, прищеплювати інтерес до духовних надбань людства.

Обладнання: міфологічні словники, підручник, чисті аркуші, кольорові фломастери, роздавальний матеріал.

Епіграф:

*На вершині цього дерева, кажуть, є
солодкий плід,
і його не прагне лише той, хто не знає
творця.*

Рігведа (I, 164,20)

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

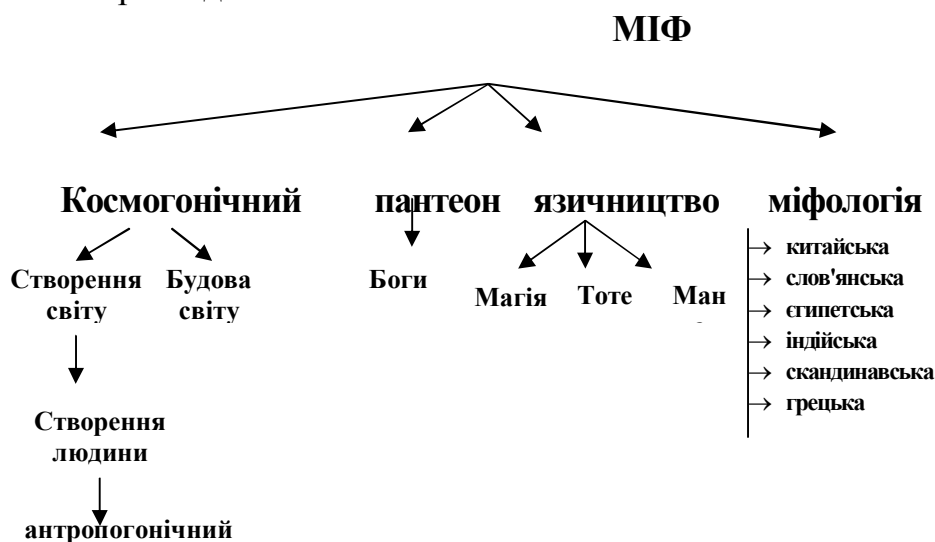
II. Оголошення теми, мети, завдань уроку

III. Актуалізація опорних знань

Створення асоціативного куща

Учитель пише на дошці слово «міф» і пропонує учням сказати слово чи фразу, які асоціюються з написаним чи характеризують його. Усе сказане слід записувати, щоб потім установити зв'язки. Асоціативний кущ розширюється, коли учні починають проводити асоціації з тими поняттями, які запропонували однокласники.

Наприклад:

Як організувати роботу

IV. Мотивація навчальної діяльності учнів

На попередніх уроках ми розглядали проблему «Як було створено світ», а друге питання, яке вирішують космогонічні міфи, — будова світу. Ми щойно відтворили своє уявлення міфу. Що нагадує створена схема? Це дерево. Давні люди мислили

тими ж категоріями, що й сучасні. Тому в усіх міфах народів світу ми можемо знайти уявлення про будову світу, його структуру у вигляді дерева, яке називається — світове дерево. Робота над епіграфом уроку.

V. Сприйняття й засвоєння учнями нового матеріалу

Для ознайомлення з різновидами світового дерева в міфологіях народів світу доречно використати роботу в групах, яку ми умовно назвали «Художня майстерня».

Як організувати роботу

1) Кожна група отримує великий аркуш паперу, кольорові фломастери, завдання:

- Прочитати опис світового дерева з однієї з міфологій світу. (Див. додаток.)
- Намалювати на аркуші модель світового дерева, про яке прочитали.
- Розповісти про своє дослідження, презентувавши картину світового дерева.

2) По закінченні роботи кожна група вивішує свій малюнок на дошці.

Представник групи розповідає про намальоване світове дерево.

Евристична бесіда за малюнками, які створили учні

1. Що символізують частини дерева? (Дерево є одним із найуніверсальніших символів духовної культури людства. Воно символізувало центральну вісь світу, яка з'єднує Небо і Землю; людину та її шлях до духовних висот; цикли життя, смерті й відродження; Всесвіт та його процеси вічного оновлення; потаємну Мудрість і таємничі закони буття. У древності його пов'язували з богами й містичними силами природи.)
2. Якою є найпростіша модель світового дерева? У якій міфології зображено її найповніше?
3. Як поділяється дерево у вертикальній площині? (По вертикалі дерево ділиться на три частини: нижню — коріння (підземний світ), середню — стовбур (земний світ) та верхню — крону (небесний світ). Коріння Дерева життя, або Світового дерева глибоко проникають у підземний світ. Його стовбур, неначе міст, простягається від Землі до Неба. Його гілки піднімаються до найвищих небесних сфер, досягають загадкового світу витоків усього суцього, де живуть боги й зірки. Це центр Всесвіту, стрижень, навколо якого відбувається видиме й невидиме життя всього Космосу. Стовбур цього Дерева є віссю простору й часу, але його коріння та гілки виходять далеко за межі самого життя й смерті.)
4. Як ви вважаєте, чому в деяких народів дерево зображують перевернутим?
5. Як поділяється дерево в горизонтальній площині? (У горизонтальній площині світове дерево й простір довкола нього поділяються на чотири частини, відбиваючи уявлення про час (ранок, день, вечір, ніч; весна, літо, осінь, зима) і простір (схід, південь, захід, північ.)
6. Які протиставлення виникають у світовому дереві? (Одночасно зі створенням в уяві первісних людей образу світового дерева виникла й розгалужена система протиставлень: день — ніч; літо — зима; життя — смерть; праве — ліве; пряме — криве; верх — низ; Вогонь — вода; чоловік — жінка; парне — непарне.)

7. Який зв'язок існує між світовим деревом та розп'яттям на хресті?

Висновки

Світове дерево — універсальна модель будови світу. Світове дерево розділяє добро і зло, життя і смерть, допомагає в пізнанні цих категорій. Світове дерево не дозволяє злу переміститися вище, а добру — спуститися.

Роботу з вивчення питання відображення мотивів світового дерева в слов'янській художній культурі організовуємо методом «Пошук інформації». Це різновид роботи в малих групах—командний пошук інформації, а потім — відповіді на запитання. Використовується, щоб оживити матеріал.

Як організувати роботу

- 1) Об'єднайте учнів у групи.
- 2) Дайте кожній групі своє питання за визначеною проблемою. Відповіді на запитання можна знайти в різних джерелах інформації. Кожна група працює з різними джерелами інформації (підручники, енциклопедії, міфологічні словники, збірки творів усної народної творчості).
  1. Знайдіть загадки, які пов'язані зі світовим деревом.
  2. Як у колядках, щедрівках, веснянках відображено мотиви світового дерева?
  3. У яких казках можна зустріти чарівне дерево?
  4. Які легенди пов'язані з мотивом дерева?
  5. У яких звичаях українського народу відтворено міф про світове дерево?
- 3) Після завершення пошуку кожна група повідомляє про свої знахідки.

Приблизні результати пошуку

В образі дерева поєдналися уявлення про час, простір, життя і смерть. Спробуйте відгадати загадку:

Стоїть дерево, на дереві — квіти,
Під квітами — котел, над квітами — орел.
Квіти зриває, у котел скидає,
Квітів не меншає, у котлі не більшає.

(Життя і смерть.)

Збереглися й загадки про дерево-рік: «Дуб-дуб довговік, на ньому дванадцять гіллів, на кожній гіллі по чотири гнізда, а в кожному гнізді по сім яєць, і кожному ім'я є».

Найдавніші українські колядки донесли до нас стародавні уявлення про те, як із хаотичного первісного океану з'явився світ. У них мовиться про часи, коли не було ще ні неба, ні землі, а було тільки синє море. На тім морі стояло дерево (явір чи сосна). На дереві три птахи радили раду: як снувати світ? Один птах упірнув у море — виніс золотий камінь. Другий пірнув — виніс срібний камінь. Третій — мідний камінь. Із золотого постало сонце, зі срібного — місяць, із мідного — зорі. У веснянках зустрічаємо мотив казкового дерева, яке парує закоханих: з нього з'являються три церковці та дзвіниця: у церковці — три свічки ясних (скажімо, Марійка, Оксанка і Надійка), а у дзвіниці — три дзвоники гласних (Іванко, Петрусь і Василько). Далі Іванко каже: «Я Марійку люблю, я своїй Марійці черевички куплю», і так про кожну пару.

Про Світове Дерево як основу космогенезу йдеться в такій українській щедрівці:

Як ще не було початку світа,

То ще не було неба, ні землі.
А лишень було широке море,
А на тім морі явір зелений,
На тім яворі три голубочки,
Три голубочки раду радили:
«Як би ми, браття, світ поставили?
Ой ходім, браття, аж на дно моря
Та там добудем дрібного піску.
Тот пісок дрібний посієм всюди,
Та встане з него свята земля,
Та буде тамки золотий камінь,
З того каменя та буде сонце,
То буде сонце і місяць ясний,
Рум яна зоря і звізди прекрасні».

Найчастіше у фольклорі світовим деревом є дуб, явір, верба, липа, калина, вишня, яблуня, сосна. Розташовується світове древо в казковому просторі фольклору зазвичай на горі, посеред моря, у чистім полі неподалік дороги, у пана хазяїна на його дворі. Деревом позначали також час. Коли дерево позначає рік, то його малюють чи вирізьблюють із багатьма гілочками, так званою «сосонкою».

У казках трапляється мотив «дерева до неба», вилізши на яке герой бачить небесне божество й отримує чарівні подарунки. З образом дерева-посередника між світами пов'язаний і звичай садити дерева чи кущі на могилах. Важливість цього звичаю підкреслюється тим, що на них саджають рослини певних порід. В Україні це переважно калина.

В українських легендах дівчата перетворюються на дерева з туги за коханими. У казці про чарівну сопілку з кісток дівчини, підступно вбитої сестрами, виростає кущ калини. Зроблена з її гілочки сопілка промовляє людським голосом. Узагалі в казковому епосі дерева тісно пов'язані з жінками й дівчатами. Згадаймо: до царського двору внадилася жар-птиця — красти золоті яблука чи груші з чарівного деревця. Царенко вирушає в похід, аби піймати злодійку, а повертається додому з нареченою. Цікавою з цього погляду є казка «Дідова й бабина дочка», де на лісовому шляху дівчини-сироти стрічаються піч, криниця і яблуня (жіночі символи) У казці «Золотий черевичок» умираюча мати залишила донечці дарунок-оберіг: зернятко, з якого виросла верба. Довго допомагало дерево, населене чарівними паннами, бідній сиротині. Стало в пригоді й тоді, як прийшов час шукати собі пару. А після весілля дівчини з князенком «верба з криничкою пішла в землю та й знов у князенковому саду вийшла».

На весіллі молоду символізує гільце (вільце) — молоде деревце, або гілка, найчастіше із сосни чи вишні. На дівич-вечорі в суботу дівчата гуртом прикрашають його квітами, калиною та барвистими стрічечками, співаючи при цьому пісень «до гільця». Це ніби символ дівування нареченої. Коли беруться ділити коровай, гільце розбирають собі по гілочці дружки молоді. Вважається, що гілочки з весільного гільця, прикрашені квітками, допомагають потім дружкам щасливо вийти заміж.

Подекуди на Поліссі донині зберігся звичай «водити куста» на Зелені свята (Трійцю). Одну з дівчат гурт убирає «кустом». Для цього плетуть два пишні вінки з гілок клена й липи, більший — на шию, менший — на голову. За крайку дівчині затикають гілки так, що утворюється ніби спідниця із зелені. З дівчиною-кустом ходять по хатах, вітають господарів із Зеленими святами, бажають щастя й багатства. Бачимо тут відлуння віри в те, що померлі душі переселяються в дерева, а на Зелені свята приходять у гості до нащадків.

Купальське дерево, яке зветься Купайлиця або ж Марена, символізує родючість, дівування, єднання молодих у шлюб. Воно також нагадує про перше дерево, з яким творився світ. Це деревце (велику гілку, найчастіше з верби чи вишні) встановлюють хлопці ввечері на галявині на свято Купала (7 липня). Наприкінці обряду Купайлицю топлять або розламують на маленькі гілочки і кожна дівчина бере собі по гілочці.

Перед Різдом є звичай (який прийшов до нас із Західної Європи) встановлювати в домі й прикрашати ялинку. Вічнозелене деревце символізує вічне життя, а прикраси на ньому — ті дари, які мусить отримати людина в новому році. Існує думка, що різдвяна ялинка — це образ священного дерева, а зоря, якою вона увінчана, є символом неба або сонця. В українців образ світового дерева зафіксований в орнаментальних зображеннях на вишитих і тканих рушниках, килимах, витинанках, писанках, скринях, меблях, пряничних дошках, посуді та в оздобленні одягу.

Слово вчителя. Не тільки у фольклорі ми знаходимо відбиток уявлень людини про модель світу у вигляді світового дерева, але й у художній літературі. Пригадаймо відомі рядки О.Пушкіна «Край лукомор'я дуб зелений...» Відомий російський письменник М.Гоголь у повісті «Травнева ніч» також використав цей мотив.

Відгомін про Світове дерево, очевидно, міститься в гарному повір'ї про те, що людина немарно проживе життя, якщо посадить дерево. В Україні існував звичай саджати на честь загиблих героїв дерева — живі пам'ятки.

26 листопада 2005 р. в Києві неподалік від Києво-Печерської лаври біля храму Святого Андрія Первозваного був заснований Калиновий гай у пам'ять жертв голодомору 1932—1933 рр. Там буде посаджено понад 10 тис. калинових кущів, які символізуватимуть кожен український населений пункт, що постраждав під час голодомору.

VI. Закріплення вивченого матеріалу

Ситуативне завдання.

Готуючись до уроку, ваш товариш знайшов в Інтернеті такий малюнок і не може збагнути, чому він опинився на сайті міфології і що він означає. Допоможіть йому вирішити цю проблему.

VII. Оцінювання діяльності мікрогруп та окремих учнів

VIII. Коментар різнорівневого домашнього завдання

1. Опрацювати матеріали підручника «Картина світу в різних міфологіях».
2. Індивідуальні творчі завдання «Складіть власний міф про походження світу».

3. Підготувати матеріали до уроку позакласного читання за книгою М.Куна «Легенди та міфи Стародавньої Греції».
4. Групам учнів взяти інтерв'ю у вчителів різних предметів на тему «Чи є зв'язки Вашого предмету з міфологією Давньої Греції? Якщо є, то які саме?».

VIII. Коментар різнорівневого домашнього завдання

1. Опрацювати матеріали підручника.
2. Підготувати матеріали до уроку позакласного читання за книгою М.Куна «Легенди та міфи Стародавньої Греції».
3. Групам учнів взяти інтерв'ю у вчителів різних предметів на тему: «Чи є зв'язки Вашого предмета з міфологією Давньої Греції? Якщо є, то які саме?».

Додаток

У давньоскандинавській космогонії йдеться про славнозвісне дерево Ігдрасіль, Дерево три корені, які таємничого підземного звідти до Йотунхейму, Мідгарду — землі, крона простягається над все живе. Його верхні найвища з них утворює вищій небесній сфері, де герої. Ігдрасіль повік зеленим, оскільки три володарки долі, на ім'я Майбутнє, щодня життя із джерела Урд. На Дереві живе орел, володіє потаємною збираються біля

Густі Клімт. Дерево Життя

Всесвіту. Воно має опускаються до Хела, світу, і розходяться царства велетнів, до оселі людей. Його усім світом, захищаючи гілки досягають Неба, а тінь Валгалле — у живуть боги та полеглі лишається свіжим та сестри-віщунки, Минуле, Теперішнє та поливають його водою гілках священного золотий птах, що Мудрістю. Боги підніжжя Ігдрасіля, щоб

вирішувати долю світів. Під час великих космічних потрясінь, коли помирає старий Всесвіт, Ігдрасіль витримує всі випробування і не вмирає разом з усіма, щоб збереглося зерно для народження нового, молодого Всесвіту. Воно й далі слугує притулком для тих, хто вижив у всіх потрясіннях і завдяки кому на землі знову відродиться життя, а з ним і нове покоління людей.

Ашваттха — Космічне дерево Індії — в одному зі своїх основних символічних значень часто зображувалося перевернутим, із корінням на небі. Це смоківниця, священне дерево Індії, яке споконвічно шанували як оселю невидимих геніїв-охоронців природи, а пізніше — як Світове дерево, що відбиває закони Космосу. З виникненням буддизму воно стає священним деревом Бодхи: саме під ним Гаутама Будда досяг найвищої Мудрості й Нірвани.

Китайське Дерево життя Кієн-Му росте в центрі світу. Воно має сім коренів, які пронизують сім джерел, захованих у надрах землі, та сім гілок, що підносяться до семи небес, заселених богами. Дерево життя в Давньому Китаї — це водночас і сходи, що ведуть у нескінченну далечінь, якими піднімаються та спускаються не

лише Сонце й Місяць, але також володарі та мудреці — ті, на кого покладена місія вісників, посередників між Небом і Землею.

Ассирійське Дерево життя Ашера — колона, що має сім гілок на кожному боці, увінчана кулястою квіткою із трьома променями, що виходять із неї.

«Милосердний, хто мертвих воскрешає до життя»,— цю молитву промовляли перед Ашерою на берегах Євфрату.

В Ісламі Дерево життя й щастя досягає найвищої небесної сфери, а його гілля простягається над землею та під нею.

Космічне дерево в традиціях Кабали складається; 10 сефіротів, 10 «променів», якостей, атрибутів чи принципів Вищого, Потаємного божества, яке ніколи ш вмирає й не народжується, не має ні початку, ні кінця яке містить у собі все створене. У кабалістичних традиціях його називали Ейн Соф Аур, чи Безмежне Світло Сефіроти — це не лише якості та атрибути божествен ного Ейн Софа, але й перший плід процесу творення Вони виходять із Безмежного Світла, утворені ним, і у свою чергу, породжують усі інші космічні закони т принципи. Імена десяти сефіротів: Вінець, Мудрість Розуміння, Милосердя, Сила, Краса, Перемога, Слав? Основа, Царство. У Космічному дереві вони поділені щ й на три вертикальні колони. Права колона символізує активний, чоловічий принцип, називається колоною Милосердя. Ліва символізує пасивний, жіночий принцип — колона Суворості. Центральна колона, як створює рівновагу, має назву «Небесний шлях».

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ, ПОВ'ЯЗАНІ З МІФАМИ ДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Аннібалова клятва — тверда рішучість бути непримиренним щодо кого-небудь або чого-небудь, боротися з будь-ким або з будь-чим до кінця.

Від імені карфагенського полководця Аннібала (або Ганнібала, 247—183 р. до н. е.), що, за легендою, ще хлопчиком заприсягся бути все життя непримиренним ворогом Рима. Аннібал дотримався своєї клятви: під час Другої Пунічної війни (218—210 рр. до н. е.) війська під його командуванням завдали ряд тяжких поразок військам Рима.

Аркадська ідилія — щасливе безтурботне життя, мирне, нічим не затьмарене існування.

Від назви Аркадії — центральної гористої частини Пелопонесу, населення якого в давнину жило зі скотарства й хліборобства, яку в класичній літературі XVII—XVIII ст. зображено як щасливу країну, де люди живуть безтурботним, веселим життям.

Бочка Данаїд — те ж, що й марна, безплідна праця, що не має кінця. У старогрецькій міфології Данаїди — п'ятдесят дочок лівійського царя, сорок дев'ять із яких несли кару за те, що вбили за наказом свого батька в першу ж шлюбну ніч своїх чоловіків; були навечно приречені в підземному царстві Аца наливати в бездонну бочку воду.

Злетіти на Гелікон — стати поетом; відчутти приплив натхнення. Від назви гори Гелікон у Греції, що вважалася в древніх греків місцем, де жили Музи.

Гордіїв вузол — заплутана справа, завдання. Розрубати (розсікти) Гордіїв вузол — розв'язати складне заплутане питання сміливо, рішуче й одразу. Від назви складного, заплутаного вузла, зав'язаного, відповідно до одного з міфів, фрігійським царем Гордієм, який ніхто не міг розплутати. За пророкуванням оракула, той, хто зуміє розплутати цей вузол, мав стати володарем всієї Азії. За легендою, лише Олександрові Македонському вдалося це зробити — він розрубав вузол мечем.

Дамоклів меч — небезпека, що постійно загрожує, прикрість. Вислів виник зі старогрецької легенди про сіракузького тирана Діонісія Старшого (432—367 р. до н. е.). Щоб провчити одного зі своїх наближених, Дамокла, котрий заздрив його становищу, Діонісій посадив його під час бенкету на своє місце, повісивши над головою Дамокла гострий меч на кінському волоссі як символ тих небезпек, що невідхильно загрожують тирану. Дамокл зрозумів, наскільки нещасливий той, хто відчуває постійний страх.

Загадка Сфінкса — складне завдання, що потребує тонкого підходу, неабиякого розуму й компетенції. Вислів виник з міфу, що розповідає про те, як на Фіви за провину одного з правителів міста богами було наслано страшне чудовисько, що сиділо на горі біля Фів (або на міській площі) і загадувало подорожнім загадку: «Хто з живих істот вранці ходить на чотирьох ногах, удень — на двох, а ввечері — на трьох?» Усіх, хто не міг її відгадати, Сфінкс убивав, і таким чином погубив багатьох знатних фіванців. Загадку розгадав Едіп, лише він здогадався, що це людина; Сфінкс у розпачі кинувся в провалля і розбився.

Золотий дощ — великі грошові суми. Вислів виник зі старогрецького міфу. Захопившись вродою дочки аргоського царя Данаї, Зевс з'явився до неї у вигляді золотого дощу і від цього зв'язку вона народила Персея. Даная, що обсипається дощем золотих монет, зображена на картинах багатьох художників: Тиціана, Корреджо, Ван-Дейка та ін. Звідси також походить вислів «ллється золотий дощ», «поллється золотий дощ».

Канути в Лету — бути забутим, безвісти й назавжди зникнути. Від назви Лети — річки забуття в підземному царстві; з Лети померлі пили воду і їхні душі забували все своє минуле життя.

Лаври спати не дають — почуття гострої заздрості до чийогось успіху. Слова старогрецького полководця Фемістокла: «Лаври Мільтіада не дають мені спати», сказані ним після блискучої перемоги Мільтіада над військами перського царя Дарія в 490 р. до н. е.

Між Сциллою і Харибдою — у такому становищі, коли небезпека загрожує з двох сторін. Від назви двох міфічних потвор, що жили по обидва боки вузької Мессинської протоки і вбивали всіх, хто пропливав нею.

Нитка Аріадни, аріаднина нитка — те, що допомагає знайти вихід зі скрутного становища. За ім'ям дочки критського царя Міноса, яка допомогла афінському царю Тезею вбити напівбика-напівлюдину Мінотавра й вибратися з підземного лабіринту за допомогою клубка ниток.

Пальма першості — перше місце, перевага над всіма. Від звичаю в Давній Греції нагороджувати переможця в змаганні пальмовою гілкою.

Співати дифірамби — надмірно, захоплено хвалити, вихвалити кого-небудь або що-небудь. Вислів виник від назви дифірамбів — хвалебних пісень на честь бога вина і виноградної лози Діоніса, що співали під час процесій, присвячених цьому божеству.

Прокрустове ложе — мірка, під яку насильно підганяють або пристосовують факти, явища. Спочатку — ложе, на яке, за старогрецьким міфом, розбійник на прізвисько Прокруст («витягувач») клав подорожніх. Видовжував ноги тим, хто був коротший за ліжко, або відрубав тим, хто був довший.

Ріг достатку — символ багатства й достатку. У старогрецькій міфології — чудесний ріг кози Амалфеї, що годувала своїм молоком Зевса-дитину. За однією з легенд, кожна якість коза випадково обламала собі ріг, громовержець наділив його чудодійною здатністю наповнюватися тим, що побажає його власник.

Сізіфова праця — даремна й важка праця. Вислів з'явився зі старогрецького міфу про Сізіфа, відомого хитруна, який спромігся обдурити навіть богів. Саме йому вдалося закувати в кайдани посланого до нього бога смерті, ув'язнити його на декілька років, і на землі перестали вмирати люди. За свої провини Сізіф був жорстоко покараний богами: він мусив викочувати на гору важкий камінь, який, досягти вершини, неминуче зривався вниз, і роботу треба було починати знову.

Скринька Пандори — джерело численних нещасть, лиха. За старогрецьким міфом, був час, коли люди жили, не знаючи нещастя, хвороб і старості, поки Прометей не викрав у богів вогонь. За це розгніваний Зевс послав на землю гарну жінку — Пандору, вона одержала від бога скриньку з наказом ніколи її не розкривати. Але з цікавості Пандора відкрила скриньку і випустила лиха на землю. Матеріал для вчителя (див. с. 24, 26).

ПІДСУМКОВИЙ УРОК-ГРА «ЩАСЛИВИЙ ВИПАДОК» ІЗ ТЕМИ «МІФИ»

Клас поділяється на дві команди, кожна з яких обирає собі назву, капітана.

•Розминка (кожна команда отримує по три запитання).

1. Що таке міф?
2. Які групи міфів ви знаєте?
3. Як з'явилися міфи на світ?
4. Назвіть письменників, які у своїх творах використовували міфи.
5. Де і коли з'явилися перші міфи?
6. Як по-іншому називалася Давня Греція?

•Конкурс капітанів.

1. Хто такий Дедал? Де він жив? (Великий митець, різьбяр, будівничий; Афіни).
2. Яка богиня навчила Дедала різних ремесел? (Богиня мудрості Афіна).
3. Хто такий Талос? (Учень Дедала, після смерті якого Дедала відправили на заслання).
4. Що винайшов юний Талос, чим ми користуємося і сьогодні?
(Пилку, гончарний круг, циркуль).
5. Острів, на якому оселився Дедал після вигнання. (Крит).
6. Хто такий Мінотавр?

(Страховисько, син царя Міноса і Пасифеї, з чоловічим тілом, головою і хвостом бика).

1. Що таке Лабіринт?
(Хитромудрий палац, з якого не знайдеш виходу; будинок Дедала для Мінотавра).
2. Навіщо Дедал хотів зробити пташині крила? (Мріяв із сином повернутись на батьківщину).
3. Хто такий Ікар?
(Син Дедала, який не послухав батька, злетів надто високо до сонця і загинув).
4. Яку пораду давав Дедал своєму синові перед тим, як вони вирушили в дорогу?
(Триматись середини).
5. Кого і що використав Дедал, аби протягнути нитку через мушлю?
(Мурашу та мед).
6. Де і як закінчилось життя Дедала? Що залишив він після себе?
(Після Сицилії повернувся на батьківщину; був з почестями похований. Після нього залишилися його вироби і рід митців Дедалів).
- ✓ Конкурс ілюстрацій до міфів "Ти мені - я тобі". Художники команд показують малюнки суперникам, а ті мають відгадати, з якого міфу цей малюнок і який герой на ньому зображений.
- ✓ Конкурс читців напам'ять з інсценуванням міфів.
- ✓ Конкурс знавців "Усе про богів Еллади".

Запитання до конкурсу написані на листочках-картках:

1. Як звали гарного, стрункого бога, що прикрасив своє вбрання — шолом та сандалі - невеличкими крильцями, в яких була зосереджена магічна сила, що переносила його з одного місця в інше:
  - а) Аполлон;
  - б) Гермес;
  - в) Посейдон?
2. Хто з богів Олімпу тримав свою кузню у вулкані Етна:
  - а) Арес;
  - б) Гефест;
  - в) Зевс?
3. Назвіть ім'я дочки Зевса, народженої з голови верховного бога, яка стала богинею мудрості та покровителькою наук:
  - а) Панацея;
  - б) Афіна;
  - в) Афродіта.
4. Яка богиня живе серед смертних людей, засліплюючи їм розум:
  - а) Ага (богиня ошуканства);
  - б) Афродіта (богиня краси і кохання);
  - в) Артеміда (богиня мисливства)?
5. Хто лежить під горою Етною, спричиняючи землетруси та вулкани:
  - а) Атлант,
  - б) Прометей;
  - в) Тіфон?
6. Як звали бога Сонця, який щоранку здіймався з океану на вогненних конях, несучи людям день, а ввечері знову спускався в океан:

- а) Геліос;
  - б) Гермес;
  - в) Зевс?
7. Про кого сказано: "ясночола у вінку із золотого колосся та червоних маків ":
- а) Персефону;
  - б) Афродіту;
  - в) Деметру?
8. Назвіть кульгавого бога, якого Зевс ще малим скинув з Олімпу:
- а) Гермес;
  - б) Гефест;
  - в) Геліос.
9. Назвіть священну гору-місце перебування еллінських богів:
- а) Парнас;
  - б) Олімп;
  - в) Кавказ.
10. У Давньому Римі цю богиню, взірць жіночої краси, називали Венерою. Як звали її у Давній Греції:
- а) Афіна;
  - б) Афродіта;
  - в) Гера?
11. Відсутність якої богині на землі завдавала великої шкоди всій рослинності:
- а) Деметри;
  - б) Артеміді;
  - в) Персефони?
12. У сучасних медичних закладах ми часто бачимо емблему - вазу на тонкій ніжці, яку обвиває змія. А в Давній Греції змію зображали на палиці, з якою ходив бог медицини. Як його звали:
- а) Кронос;
  - б) Асклепій;
  - в) Арес?
13. Хто з богів господарював в океані:
- а) Зевс;
  - б) Аїд;
  - в) Посейдон?
14. Як звали бога, покровителя мистецтва та музичного таланту в Елладі:
- а) Зевс;
  - б) Асклепій;
  - в) Аполлон?
15. Хто з богів навчив людей вирощувати виноград і робити з нього вино:
- а) Ерот;
  - б) Гермес;
  - в) Діоніс?
16. Як звали сина Афродіти, стріли лука якого народжували кохання:
- а) Ерот;

- б) Гіменей;
- в) Діоніс?

• **Інтелектуальний поєдинок "Далі..."**

Перемагає та команда, яка за одну хвилину дає більшу кількість правильних відповідей на задані вчителем запитання.

1. Як звали сина Дедала? (Ікар).
2. Острів, батьківщина Дедала. (Афіни).
3. Ким за походженням був Прометей? (Титан).
4. Титан, що тримав на своїх руках небесне склепіння. (Атлант).
5. Грецький бог, повелитель вогню та блискавок. (Зевс).
6. Скільки подвигів звершив Геракл для царя Еврісфея? (12).
7. У чому Прометей приніс вогонь на землю? (В очеретині).
8. Птах, який щодня клював печінку Прометею. (Орел).
9. Богиня, що вродилася з морської піни. (Афродіта).
10. Назвіть братів Зевса. (Аїд. Посейдон).
11. Якою зброєю Геракл переміг лева? (Зламав дуба, зробив собі палицю, котру не могли підняти на 12 чоловік)
12. На чю честь і де проводились олімпійські ігри? (На честь Зевса в Олімпії, місті-палаці).
13. Які, за рахунком, ігри проводились в цьому році і де?
14. Який герой грецької міфології вважається гордим самозакоханим красенем? (Нарцис).
15. З допомогою чого Геракл швидко вичистив Авгієві конюшні? (Розуму і води).
16. Яку таємницю знав про Зевса Прометей? (Про смерть Зевса).
17. Якій богині підвладні всі: смертні і безсмертні? (Афродіті).
18. Який міф пояснює зміну пір року? (Про Деметру і Персефону).
19. Як називається скеля, на якій спочивала, шукаючи свою дочку, Деметра? (Скорботна).

Бог підземного царства мертвих. (Аїд).

За яких обставин загинув Ікар? (Піднявся до сонця).

Як звали бога, що прославився ковальським умінням?

(Гефест).

Гора, з якої Прометей приніс людям вогонь. (Олімп).

Ким за походженням був Геракл? (Смертний напівбог).

Що і зараз носять на собі люди в пам'ять про Прометея?

(Обручки).

7. Що таке гідра? (Дев'ятиголова змія, з якою бився Геракл).

8. Найсильніший та наймужніший син Зевса. (Геракл).

9. Верховний бог грецької міфології. (Зевс).

Улюблена дочка Зевса. (Афіна Паллада).

Що послугувало Талосу взірцем для створення пилки?

(Гадюча щелепа).

Кому належать слова:

"Я знав, що Зевс мене покарає.
Страшні мої муки, та я не зрікаюся свого вчинку".
(Прометею).

13. Хто така Деметра? (Богиня землеробства).
14. Триголовий охоронець підземного царства Аїда. (Пес Кербер).
15. Батьківщина Геракла. (Фіви).
16. Хто і чому створив ящірку? (Деметра з образи).
17. Друге ім'я Персефони. (Кора).
18. Назвіть батьків Геракла. (Зевс - Алкмена - Амфітріон).
19. Що в дитинстві правило Гераклові колискою? (Бойовий щит).

Конкурс підготовлений за міфами "Прометей", "Подвиги Геракла", "Деметра і Персефона", "Дедал та Ікар", "Нарцис».

